

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет менеджменту
Кафедра готельно-ресторанної справи та туризму

**ПРОГРАМА АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти**

Галузь знань 24 «Сфера обслуговування»
Спеціальність 242 «Туризм»
Освітньо-професійна програма «Туризм»

Миколаїв 2025

УДК 338.48:378.2

П78

Друкується за рішенням науково-методичної комісії факультету менеджменту Миколаївського національного аграрного університету від 28 серпня 2025 р., протокол № 1.

Укладачі:

О. В. Шهبаніна	д-р екон. наук, професор, декан факультету менеджменту, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв
І. І. Червен	д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри готельно-ресторанної справи та туризму, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв
І. О. Банева	д-р екон. наук, професор кафедри готельно-ресторанної справи та туризму, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв
І. О. Піюренко	д-р екон. наук, доцент кафедри готельно-ресторанної справи та туризму, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв
Г. А. Гарбар	д-р філос. наук, професор кафедри готельно-ресторанної справи та туризму, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв
А. В. Ключник	д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри публічного управління та адміністрування і міжнародної економіки, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв
А. С. Полторак	д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри менеджменту та маркетингу, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв
С. І. Павлюк	канд. екон. наук, доцент кафедри готельно-ресторанної справи та туризму, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв
В. С. Кушнірук	канд. екон. наук, доцент кафедри готельно-ресторанної справи та туризму, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв
Т. Я. Іваненко	канд. екон. наук, доцент кафедри готельно-ресторанної справи та туризму, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв
Т. Г. Олійник	канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв
Г. В. Табацкова	канд. екон. наук, голова НМК факультету менеджменту, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв

Рецензенти:

- О. Дьоміна, директор туристичної агенції «Котигорошко»
Ю. Ракова, директор туристичного агентства Star Tour

ЗМІСТ

ВСТУП	4
Туристичне країнознавство	5
Програма дисципліни	
Список рекомендованої літератури	
Рекреаційно-туристичний потенціал територій	8
Програма дисципліни	
Список рекомендованої літератури	
Правове регулювання туристичної діяльності	11
Програма дисципліни	
Список рекомендованої літератури	
Екскурсійний менеджмент	14
Програма дисципліни	
Список рекомендованої літератури	
Організація туристичної діяльності	16
Програма дисципліни	
Список рекомендованої літератури	
Організація готельно-ресторанного бізнесу	19
Програма дисципліни	
Список рекомендованої літератури	
Економіка туристичного підприємства	24
Програма дисципліни	
Список рекомендованої літератури	
Менеджмент в туризмі	27
Програма дисципліни	
Список рекомендованої літератури	
Маркетинг в туризмі	32
Програма дисципліни	
Список рекомендованої літератури	
Агрокотуризм	38
Програма дисципліни	
Список рекомендованої літератури	
Туроперейтинг	42
Програма дисципліни	
Список рекомендованої літератури	
Міжнародні стандарти якості і безпеки в туризмі	44
Програма дисципліни	
Список рекомендованої літератури	

ВСТУП

Стандарт вищої освіти України першого (бакалаврського) рівня галузі знань «Сфера обслуговування» спеціальності «Туризм» визначає туризм як:

- суспільний феномен, складна соціоеколого-економічна система, яка охоплює географічні, соціокультурні, екологічні, економічні, організаційно-правові аспекти, процеси і явища, пов'язані з комфортним та безпечним подорожуванням;

- сферу професійної діяльності, яка передбачає формування, просування, реалізацію та організацію споживання туристичного продукту, послуг суб'єктів туристичної діяльності з організації комплексного туристичного обслуговування в індустрії туризму.

Основними цілями навчання за таких умов є формування загальних та фахових компетентностей для успішного здійснення професійної діяльності у сфері рекреації і туризму

Вимоги до атестаційного екзамену. Атестаційний екзамен має передбачати перевірку досягнення результатів навчання визначених цим стандартом та освітньою програмою.

Атестаційний екзамен складається з двох частин:

- перша (теоретична) – комп'ютерна тестова перевірка знань, проводиться у системі дистанційного навчання MOODLE;
- друга (практична) – письмове розв'язання практичних задач.

Атестаційний екзамен передбачає виконання кваліфікаційних завдань з дисциплін:

1. Туристичне країнознавство.
2. Рекреаційно-туристичний потенціал територій.
3. Правове регулювання туристичної діяльності.
4. Екскурсійний менеджмент.
5. Організація туристичної діяльності.
6. Організація готельно-ресторанного бізнесу.
7. Економіка туристичного підприємства.
8. Менеджмент в туризмі.
9. Маркетинг в туризмі.
10. Агрокотуризм.
11. Туроперейтинг.
12. Міжнародні стандарти якості і безпеки в туризмі.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ПРОГРАМИ ПИТАННЯ ДО АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ

Програма дисципліни ТУРИСТИЧНЕ КРАЇНОЗНАВСТВО

Тема 1. Туристичне країнознавство як наука і навчальна дисципліна. Предмет і об'єкт вивчення. Місце країнознавства в системі наукових знань і географічних наук. Основні терміни і поняття в країнознавстві. Основні методи досліджень в країнознавстві: системно - структурний аналіз, типології, районування, статистико-математичний, картографічний.

Тема 2. Політична карта світу. Базові поняття. Територія і кордони. Політико-територіальні утворення. Основні періоди та етапи формування політичної карти світу.

Тема 3. Типологія країн світу. Класифікація країн за площею, кількістю населення, формою правління, формою державного устрою, ідеологією. Класифікація країн за рівнем соціально-економічного розвитку. Міжнародні організації та союзи.

Тема 4. Туристично-краєзнавча характеристика країн Європи. Значення Європи в світовому туризмі. Історичний та культурний спадок Європи

(відомі архітектурні пам'ятки (Колізей, Ейфелева вежа, Саграда Фамілія, Бранденбурзькі ворота), музеї та галереї (Лувр, Прадо, Британський музей), мистецькі фестивалі та події (Каннський кінофестиваль, Венеційський карнавал). Природні ресурси та ландшафти Європи. Туристичні напрямки та атракції. Туристична інфраструктура Європи. Сучасні тенденції та перспективи розвитку туризму в Європі.

Тема 5. Південноєвропейський туристичний район. Країни Середземномор'я. Значення Середземномор'я в світовому туризмі. Загальна характеристика південноєвропейського туристичного район. Країни Середземномор'я: Італія, Іспанія, Греція, Хорватія, Чорногорія, Туреччина. Туристична інфраструктура Середземномор'я (транспортна система (аеропорти, морські порти, внутрішні перевезення), засоби розміщення (готелі, апартаменти, курорти), рівень сервісу та обслуговування.

Тема 6. Північноєвропейський туристичний район. Загальна характеристика географічного положення, природних умов і ресурсів країн Північної Європи. Туристично-краєзнавча характеристика окремих країн Північної Європи: Велика Британія, Гренландія, Данія, Ірландія, Ісландія, Норвегія, Фінляндія, Швеція.

Тема 7. Західноєвропейський туристичний район. Загальна характеристика географічного положення, природних умов і ресурсів країн Західної Європи. Туристично-краєзнавча характеристика окремих країн Західної Європи: Австрія, Бельгія, Ліхтенштейн, Люксембург, Нідерланди, Німеччина, Франція, Швейцарія.

Тема 8. Центрально-східноєвропейський туристичний район. Загальна характеристика географічного положення, природних умов і ресурсів країн

Центральної та Східної Європи. Туристично-краєзнавча характеристика Центральної та Східної Європи: Азербайджан, Болгарія, Вірменія, Грузія, Естонія, Казахстан, Киргизстан, Латвія, Литва, Молдова, Польща, Румунія, Словаччина, Таджикистан, Туркменістан, Угорщина, Узбекистан, Україна, Чехія.

Тема 9. Ресурси Азійсько-Тихоокеанського туристичного регіону. Південноазійський туристичний район. Особливості природних умов і ресурсів. Соціально-економічні передумови розвитку туризму в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні. Характеристика розвитку туристичної індустрії в країнах Азії: Афганістан, Бангладеш, Бутан, Індія, Іран, Мальдіви, Непал, Пакистан, Шрі-Ланка.

Тема 10. Північно-Східноазійський та Південно- Східноазійський туристичні райони. Загальна характеристика географічного положення, природних умов ресурсів країн Північно-Східної та Південно-Східної Азії. Туристично-краєзнавча характеристика країн: Китай, Монголія, Південна Корея, Північна Корея, Тайвань, Японія, В'єтнам, Індонезія, Камбоджа, Лаос, М'янма, Сінгапур, Таїланд, Філіппіни.

Тема 11. Туристично-рекреаційний потенціал Австралії та Океанії. Природні, історико-культурні та соціально-економічні чинники розвитку туризму в регіоні. Сучасний стан розвитку рівня туристичної індустрії. Характеристика туристично-рекреаційного потенціалу Австралії, Нової Зеландії та островів Океанії.

Тема 12. Туристично-рекреаційний потенціал Близького Сходу. Загальна характеристика географічного положення, природних умов ресурсів країн Близького Сходу. Туристично-краєзнавча характеристика країн: Бахрейн, Єгипет, Ємен, Ірак, Йорданія, Катар, Кувейт, Ліван, Об'єднані Арабські Емірати, Оман, Саудівська Аравія, Сирія.

Тема 13. Ресурси Африканського туристичного регіону. Північна Африка. Особливості природних умов і ресурсів країн Африки. Чинники розвитку туризму в регіоні. Туристично-рекреаційний потенціал країн Північної Африки: Алжир, Марокко, Судан, Туніс.

Тема 14. Західноафриканський та Центральноафриканський туристичний райони. Загальна характеристика географічного положення, природних умов ресурсів країн західної і Центральної Африки. Особливості соціально-економічного розвитку країн регіону. Сучасний стан та рівень розвитку туристичної індустрії в регіоні.

Тема 15. Східноафриканський та Південноафриканський туристичні райони. Природно-ресурсний потенціал та рівень розвитку туристичної індустрії в країнах, Південної та Східної Африки. Туристично-рекреаційний потенціал країн: Ботсвана, Лесото, Намібія, Південно-африканська Республіка, Свазіленд, Бурунді, Джибуті, Еритрея, Ефіопія, Замбія, Зімбабве, Кенія, Коморські Острови, Мадагаскар, Малаві, Маврикій, Мозамбік, Руанда, Сейшельські Острови, Танзанія, Уганда.

Тема 16. Туристично-рекреаційні ресурси Американського туристичного району. Північна Америка. Особливості природних умов і ресурсів. Соціально-економічні передумови туризму на Американському

континенті. Характеристика розвитку туристичної індустрії в країнах Північної Америки: США, Канада, Мексика.

Тема 17. Туристично-рекреаційний потенціал країн Карибського басейну, Центральної та Південної Америки. Відмінності природних умов і ресурсів країн Латинської Америки. Чинники розвитку туризму в регіоні. Сучасний стан розвитку рівня туристичної індустрії країн Карибського басейну, Центральної та Південної Америки.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Мальська М., Паньків Н. Туристично-ресурсний потенціал території : підручник. Київ : Видавець ФОП Піча Ю. В., 2023. 534 с.
2. Огієнко А. В. Туристично-рекреаційний потенціал регіону: економічний та організаційний аспекти : монографія. Миколаїв : МНАУ, 2020. 340 с.
3. Екологічна рекреація у національних природних парках : навчальний посібник. / Б. В. Кректун, П. Р. Хірівський, О. Я. Іщенко та ін. Львів : «ГАЛИЧ-ПРЕС», 2025. 264 с.
4. Монастирський В. Р. Природні ресурси і рекреаційні комплекси світу : навчальний посібник. Львів : ННВК “АТБ”, 2022. 200 с.
5. Мальська М. П., Бригілевич Г. М. Міжнародний курортний спаменеджмент : навчально-методичний практикум. Київ : Каравела, 2025. 114 с.
6. Стафійчук В. І. Рекреалогія : навчальний посібник. Одеса : Олді+, 2025. 428 с.
7. Грановська В. Г., Морозов О. В., Крикунова В. М., Морозова О. С. Туризм і природно-рекреаційний потенціал : словник-довідник. Одеса : Олді+, 2025. 108 с.
8. Стафійчук В. І., Малиновська О. Ю. Туристичне країнознавство. Т. 1. Європа : навчальний посібник. Одеса : Олді+, 2021. 282 с.
9. Стафійчук В. І., Малиновська О. Ю. Туристичне країнознавство. Т. 2. Азія та Океанія. Одеса : Олді+, 2021. 190 с.
10. Стафійчук В. І., Малиновська О. Ю. Туристичне країнознавство. Т. 3. Америка. Одеса : Олді+, 2021. 270 с.
11. Стафійчук В. І., Малиновська О. Ю. Туристичне країнознавство. Т. 4. Африка і Близький Схід. Одеса : Олді+, 2021. 280 с.
12. Ярмоменко С. Г. Туристичні ресурси України : навчальний посібник. Одеса : Олді+, 2021. 472 с.
13. Монастирський В. Р. Природні ресурси і рекреаційні комплекси світу : навчальними посібник. Львів : ННВК “АТБ”, 2022. 200 с.
14. Федорченко В. К., Мініч І. М. Організація туризму в Україні: регіональні аспекти : навчальний посібник. Київ : Ліра-К, 2021. 338 с.

ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТЕРИТОРІЙ

Тема 1. Основи рекреаційно-туристичного потенціалу. Основні аспекти природних та культурних ресурсів, які формують туристичні можливості регіонів. Вона охоплює аналіз інфраструктури, розвиток туризму, його вплив на природне середовище та економіку, а також стратегії збереження і використання рекреаційних ресурсів для сталого розвитку.

Тема 2. Природні ресурси України як основа туризму. Визначення природних ресурсів України, їхній різноманітний характер і географічне розташування. Аналіз туристичного потенціалу регіонів України, таких як Карпати, Крим, Чорне море, степові та лісові зони. Вплив природних ландшафтів на розвиток туристичної інфраструктури і місцевої економіки. Стратегії збереження природних ресурсів та їхнє використання для сталого туристичного розвитку.

Тема 3. Культурно-історичні ресурси для туризму. Історичні пам'ятки: Стародавні міста та фортеці, які свідчать про багату історію країни, такі як Львів, Київ, Острог і Хотин. Культурні традиції і фольклор: Українська музика, танці, народне мистецтво та ремесла, які відображають національний характер і спадщину. Музеї і виставкові заклади: Національний музей історії України, музеї мистецтва, етнографічні музеї та інші. Релігійні об'єкти: Храми, монастирі та церкви, які представляють релігійну та архітектурну спадщину.

Тема 4. Рекреаційні зони та об'єкти. Гірські курорти: Карпати та Кримські гори, які пропонують можливості для гірського туризму, піших прогулянок і зимових видів спорту. Морські курорти: Узбережжя Чорного та Азовського морів, де можна насолоджуватись пляжним відпочинком, водними видами спорту та курортною інфраструктурою. Ландшафтні парки і заповідники: Національні парки і заповідники, такі як Київська область, Дніпропетровські степи та Карпатський біосферний заповідник, які пропонують унікальні природні маршрути та екологічний туризм. Курорти з лікувальними властивостями: Термальні джерела та санаторії в Карпатах та на Трускавецькій курортній зоні, які пропонують лікувальні процедури та відновлення здоров'я.

Тема 5. Соціально-економічні аспекти розвитку туризму. Економічний розвиток: туризм сприяє зростанню ВВП країни через створення нових робочих місць у готельному господарстві, ресторанному бізнесі, транспорті та інших супутніх галузях. Він також стимулює інвестиції у туристичну інфраструктуру та підвищує споживчий попит на різні товари і послуги. Соціокультурний обмін: сприяє культурному обміну між народами, сприяючи взаєморозумінню та культурній толерантності. Збереження природних та культурних ресурсів. Регіональний розвиток: туризм може допомогти розвитку віддалених або менш розвинених регіонів, забезпечуючи нові можливості для підприємництва та інфраструктурного розвитку.

Тема 6. Туристичний потенціал Карпатського регіону. Особливості природних умов і ресурсів. Соціально-економічні передумови розвитку туризму в Карпатському регіоні. Гірський ландшафт. Зимові види спорту.

Етнографічна спадщина. Лікувальні джерела. Екологічний туризм.

Тема 7. Рекреаційні та туристичні можливості Криму. Загальна характеристика географічного положення, природних умов ресурсів Криму. Туристично-краєзнавча характеристика. Пляжний відпочинок. Культурні пам'ятки: старовинні міста Ялта, Севастополь та Бахчисарай з їхніми історичними фортецями, палацами і музеями, які розповідають про багату історію регіону. Гірські маршрути. Курортні зони: санаторії, готелі і вілли у Ялті, Алушті та Євпаторії, що пропонують лікувальні процедури на базі мінеральних вод. Екологічний туризм: заповідники та природні резервати, такі як Карадагський природний заповідник і Опукський заповідник, де можна досліджувати унікальні екосистеми та флору та фауну Криму.

Тема 8. Туризм у Центральній Україні. Природні, історико-культурні та соціально-економічні чинники розвитку туризму в регіоні. Сучасний стан розвитку рівня туристичної індустрії. Характеристика туристично-рекреаційного потенціалу Центральної України. Культурно-історичні маршрути в Києві, включаючи Софійський собор, Поділ і Печерську Лавру, а також маршрути в інших містах, що розкривають багату історію та архітектуру України.

Тема 9. Північний регіон: природні та культурні ресурси. Природні ресурси: Великі лісові масиви, річки та озера, які створюють чудові умови для відпочинку на природі, полювання та риболовлі. Культурна спадщина: старовинні міста з багатою історією та архітектурою, такі як Чернігів, Суми, Житомир та Рівне. Ці міста відомі своїми історичними пам'ятками, музеями, традиціями та фольклором. Культурні заходи: традиційні святкування, які включають фестивалі фольклору, ярмарки та місцеві свята, що відображають народну культуру і традиції регіону. Етнографічні комплекси: Унікальні етнографічні музеї та скансени, які показують побут та традиції українського народу.

Тема 10. Туристичний потенціал Західної України. Особливості природних умов і ресурсів. Чинники розвитку туризму в регіоні. Туристично-рекреаційний потенціал. Гори, культурні центри. Культурно-історичні пам'ятки. Курортні міста

Тема 11. Східний регіон: розвиток туризму. Загальна характеристика географічного положення, природних умов ресурсів Східного регіону. Особливості соціально-економічного розвитку регіону. Сучасний стан та рівень розвитку туристичної індустрії в регіоні.

Тема 12. Розвиток туризму у Південній Україні. Природно-ресурсний потенціал та рівень розвитку туристичної індустрії в Південній Україні. Туристично-рекреаційний потенціал регіону. Особливості соціально-економічного розвитку регіону. Сучасний стан та рівень розвитку туристичної індустрії в регіоні.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Мальська М., Паньків Н. Туристично-ресурсний потенціал території : підручник. Київ : Видавець ФОП Піча Ю. В., 2023. 534 с.

2. Огієнко А. В. Туристично-рекреаційний потенціал регіону: економічний та організаційний аспекти : монографія. Миколаїв : МНАУ, 2020. 340 с.
3. Екологічна рекреація у національних природних парках : навчальний посібник. / Б. В. Крєктун, П. Р. Хірівський, О. Я. Іщенко та ін. Львів : «ГАЛИЧ-ПРЕС», 2025. 264 с.
4. Монастирський В. Р. Природні ресурси і рекреаційні комплекси світу : навчальний посібник. Львів : ННВК “АТБ”, 2022. 200 с.
5. Мальська М. П., Бригілевич Г. М. Міжнародний курортний спаменеджмент : навчально-методичний практикум. Київ : Каравела, 2025. 114 с.
6. Стафійчук В. І. Рекреалогія : навчальний посібник. Одеса : Олді+, 2025. 428 с.
7. Грановська В. Г., Морозов О. В., Крикунова В. М., Морозова О. С. Туризм і природно-рекреаційний потенціал : словник-довідник. Одеса : Олді+, 2025. 108 с.
8. Стафійчук В. І., Малиновська О. Ю. Туристичне країнознавство. Т. 1. Європа : навчальний посібник. Одеса : Олді+, 2021. 282 с.
9. Стафійчук В. І., Малиновська О. Ю. Туристичне країнознавство. Т. 2. Азія та Океанія. Одеса : Олді+, 2021. 190 с.
10. Стафійчук В. І., Малиновська О. Ю. Туристичне країнознавство. Т. 3. Америка. Одеса : Олді+, 2021. 270 с.
11. Стафійчук В. І., Малиновська О. Ю. Туристичне країнознавство. Т. 4. Африка і Близький Схід. Одеса : Олді+, 2021. 280 с.
12. Ярмоменко С. Г. Туристичні ресурси України : навчальний посібник. Одеса : Олді+, 2021. 472 с.
13. Монастирський В. Р. Природні ресурси і рекреаційні комплекси світу : навчальними посібник. Львів : ННВК “АТБ”, 2022. 200 с.
14. Федорченко В. К., Мініч І. М. Організація туризму в Україні: регіональні аспекти : навчальний посібник. Київ : Ліра-К, 2021. 338 с.

Програма дисципліни
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Тема 1. Історичні етапи розвитку туристичної діяльності в Україні. Передумови виникнення та становлення туристичної діяльності в Україні. Основні етапи розвитку туризму в різні історичні періоди. Особливості розвитку туристичної діяльності у ХХ столітті. Розвиток туризму в період незалежності України. Формування державної політики у сфері туризму. Сучасні тенденції розвитку туристичної діяльності та її роль у соціально-економічному розвитку країни.

Тема 1.2. Нормативно-правове регулювання туристичної діяльності в Україні. Поняття та значення нормативно-правового регулювання туристичної діяльності. Система законодавства України у сфері туризму. Основні нормативно-правові акти, що регулюють туристичну діяльність. Закон України «Про туризм» як базовий нормативний акт туристичного законодавства. Повноваження органів державної влади у сфері туризму. Правові засади функціонування туристичних підприємств.

Тема 1.3. Міжнародно-правові джерела правового регулювання туристичної діяльності. Поняття та значення міжнародно-правового регулювання туризму. Міжнародні договори та угоди у сфері туристичної діяльності. Роль міжнародних туристичних організацій у розвитку правового регулювання туризму. Основні міжнародні документи, що регулюють туристичну діяльність. Гармонізація українського законодавства у сфері туризму з міжнародними нормами та стандартами.

Тема 1.4. Туристична діяльність як об'єкт правового регулювання. Поняття туристичної діяльності та її основні ознаки. Туристична діяльність як складова сфери послуг. Суб'єкти та об'єкти туристичної діяльності. Особливості правового регулювання діяльності туристичних підприємств. Роль держави у регулюванні туристичної діяльності. Правові механізми забезпечення ефективного функціонування туристичного ринку.

Тема 1.5. Форми і види туристичної діяльності. Стратегія туристичної діяльності. Поняття форм і видів туристичної діяльності. Класифікація туризму за різними критеріями: метою подорожі, організаційною формою, територіальним принципом. Основні види туризму та їх характеристика. Стратегічні напрями розвитку туристичної діяльності. Державна стратегія розвитку туризму в Україні. Роль стратегічного планування у розвитку туристичної галузі.

Тема 2.1. Учасники туристичних відносин. Поняття та структура туристичних відносин. Основні учасники туристичних відносин та їх роль у функціонуванні туристичного ринку. Турист як споживач туристичних послуг. Туроператори та турагенти як основні суб'єкти туристичної діяльності. Постачальники туристичних послуг: підприємства розміщення, транспорту, харчування, екскурсійного обслуговування та інші організації. Права та обов'язки учасників туристичних відносин. Особливості взаємодії суб'єктів туристичного ринку.

Тема 2.2. Технологія співпраці туроператора з постачальниками туристичних послуг. Поняття та значення співпраці туроператора з

постачальниками туристичних послуг. Основні види постачальників туристичних послуг. Організація взаємодії туроператорів з підприємствами розміщення, транспортними компаніями, закладами харчування та екскурсійними організаціями. Договірні відносини між туроператорами та постачальниками послуг. Формування туристичного продукту на основі співпраці з партнерами. Особливості укладення договорів та забезпечення якості туристичних послуг.

Тема 2.3. Технологія діяльності турагентів на ринку туристичних послуг. Поняття та функції турагентів у системі туристичної діяльності. Особливості діяльності турагентів на ринку туристичних послуг. Взаємодія турагентів із туроператорами. Основні етапи роботи турагента з клієнтами. Просування та реалізація туристичних продуктів. Організація консультаційного обслуговування туристів. Особливості укладення договорів на туристичне обслуговування та відповідальність турагентів.

Тема 2.4. Організаційно-правові засади здійснення туристичної діяльності. Поняття та зміст організаційно-правових засад туристичної діяльності. Правові форми здійснення туристичної діяльності. Порядок створення та функціонування туристичних підприємств. Ліцензування туристичної діяльності. Правове забезпечення діяльності туроператорів і турагентів. Державний контроль за діяльністю суб'єктів туристичної індустрії. Значення правового регулювання для забезпечення ефективного розвитку туристичної сфери.

Тема 3.1. Договірні відносини у сфері туризму. Поняття та значення договірних відносин у сфері туризму. Основні види договорів, що застосовуються у туристичній діяльності. Договір на туристичне обслуговування як основна форма взаємодії між туристом та суб'єктами туристичної діяльності. Права та обов'язки сторін договору. Умови укладення, зміни та розірвання договору. Відповідальність сторін за невиконання або неналежне виконання договірних зобов'язань.

Тема 3.2. Туристичні формальності та безпека туризму. Поняття туристичних формальностей та їх значення у міжнародному туризмі. Основні види туристичних формальностей: паспортні, візові, митні, санітарні та валютні. Особливості проходження прикордонного та митного контролю туристами. Забезпечення безпеки туристів під час подорожей. Роль держави та туристичних підприємств у забезпеченні безпечних умов туристичної діяльності.

Тема 3.3. Документи, що регламентують взаємовідносини туроператорів і туристів. Основні документи, що регулюють взаємовідносини між туроператорами та туристами. Договір на туристичне обслуговування та його структура. Туристичний ваучер як документ, що підтверджує право туриста на отримання послуг. Програма туристичного обслуговування. Інші документи, що використовуються у туристичній діяльності. Значення документального оформлення туристичних послуг для забезпечення прав та обов'язків сторін.

Тема 3.4. Правове регулювання порядку виїзду з України та в'їзду в Україну з метою туризму. Правові основи порядку виїзду громадян України за

кордон та в'їзду іноземців в Україну. Основні нормативно-правові акти, що регулюють перетин державного кордону. Порядок оформлення паспортних документів для виїзду за кордон. Візові правила та порядок перебування іноземців на території України. Роль державних органів у забезпеченні контролю за перетином кордону з туристичною метою.

Тема 3.5. Правове забезпечення страхування в туристичній діяльності. Поняття та значення страхування у туристичній діяльності. Основні види страхування, що застосовуються у сфері туризму. Медичне страхування туристів під час подорожей. Страхування від нещасних випадків та інших ризиків під час туристичних поїздок. Правові основи страхування у туристичній сфері. Роль страхування у забезпеченні безпеки туристів та захисті їх прав.

Тема 4.1. Правові засади здійснення державного нагляду (контролю) у сфері туристичної діяльності. Поняття та мета державного нагляду (контролю) у сфері туризму. Основні принципи здійснення державного контролю за туристичною діяльністю. Повноваження органів державної влади та місцевого самоврядування у сфері нагляду за туристичними підприємствами. Методи та форми контролю діяльності суб'єктів туристичної індустрії. Значення державного нагляду для забезпечення якості туристичних послуг, захисту прав туристів та розвитку туристичного ринку.

Тема 4.2. Юридична відповідальність за порушення у сфері туристичної діяльності. Поняття та види юридичної відповідальності у сфері туризму. Відповідальність суб'єктів туристичної діяльності за порушення законодавства. Адміністративна, цивільна та кримінальна відповідальність у сфері туризму. Наслідки невиконання або неналежного виконання договірних зобов'язань перед туристами. Механізми притягнення до відповідальності туроператорів, турагентів та інших учасників туристичного ринку.

Тема 4.3. Правові аспекти співробітництва України з Європейським Союзом у сфері туризму. Особливості міжнародного співробітництва України у сфері туризму. Основні напрями співробітництва з Європейським Союзом. Гармонізація українського законодавства у сфері туризму з європейськими стандартами та нормами. Участь України у програмах та проектах ЄС, що сприяють розвитку туристичної галузі. Вплив міжнародних угод та партнерств на розвиток туризму та правове регулювання туристичної діяльності.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Романів П. В. Державне та регіональне управління в туризмі : бавчальний посібник. Київ : Каравела, 2025. 104 с.
2. Правове регулювання туристичної діяльності : навч. посіб. Чернівці : ЧНУ ім. Ю. Федьковича. 2022. 232 с.
3. Пашков В. М., Гнедик Є. С. Правове регулювання медичного туризму в умовах війни в Україні : монографія. Харків : Право, 2022. 188 с.
4. Дьордяк О. В. Міжнародно-правове регулювання діяльності з надання туристичних послуг : монографія. Одеса : Фенікс, 2021. 180 с.
5. Брусільцева Г. М. Правове регулювання туристичної діяльності : навчальний посібник / Г. М. Брусільцева, О. Г. Зима. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2019. 214 с.

Програма дисципліни ЕКСКУРСІЙНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

Тема 1. Сутність та значення екскурсійної діяльності. Поняття екскурсії та екскурсійної діяльності. Місце екскурсій у системі туризму. Функції та значення екскурсій у пізнавальному, культурному та освітньому розвитку.

Тема 2. Класифікація екскурсій. Огляд основних класифікацій екскурсій: тематичні, оглядові, індивідуальні та групові. Поділ за тривалістю, способом пересування та складом учасників.

Тема 3. Ресурсна база екскурсійної діяльності. Типи туристичних ресурсів: природні, історико-культурні, соціальні. Використання ресурсів у формуванні екскурсійних програм. Оцінювання туристичного потенціалу території.

Тема 4. Основи організації екскурсійної діяльності. Етапи організації екскурсії, планування маршруту та програми. Вибір об'єктів показу та логістика проведення екскурсій.

Тема 5. Методика підготовки та проведення екскурсій. Підготовка екскурсійного тексту, методи показу та розповіді. Особливості проведення тематичних та оглядових екскурсій.

Тема 6. Екскурсійний продукт та його формування. Поняття та структура екскурсійного продукту. Етапи створення та формування конкурентоспроможних програм.

Тема 7. Планування екскурсійних маршрутів. Принципи та логіка побудови маршруту. Часові та просторові аспекти, оптимізація для туристичних груп.

Тема 8. Організація роботи екскурсовода. Професійні вимоги, обов'язки та функції екскурсовода. Комунікація з туристами та етика професії.

Тема 9. Управління туристичними групами під час екскурсій. Особливості роботи з різними категоріями туристів, психологія групи, забезпечення безпеки та комфорту.

Тема 10. Маркетинг екскурсійних послуг. Основи маркетингу у сфері туризму. Просування екскурсійних програм, цифрові інструменти та формування іміджу туристичної дестинації.

Тема 11. Культурний та історичний туризм. Значення культурної спадщини для розвитку туризму. Організація екскурсій на об'єктах культурної спадщини.

Тема 12. Музейні та виставкові екскурсії. Особливості проведення екскурсій у музеях, виставках та галереях. Інтерпретація експозицій.

Тема 13. Природний та екологічний туризм. Організація екскурсій у природних ландшафтах, парках та заповідниках. Природоохоронна складова та сталий туризм.

Тема 14. Тематичні та гастрономічні екскурсії. Організація тематичних маршрутів: гастрономічні, етнографічні, історико-культурні. Планування та просування тематичних програм.

Тема 15. Туристичні дестинації та їх розвиток через екскурсії. Роль

екскурсій у підвищенні привабливості регіонів. Співпраця влади, бізнесу та громади.

Тема 16. Інновації в екскурсійній діяльності. Використання цифрових технологій, мобільних додатків, аудіогідів, віртуальних та інтерактивних екскурсій.

Тема 17. Сервіс та стандарти якості екскурсійного обслуговування. Стандарти екскурсійних послуг, методи оцінювання якості, підвищення конкурентоспроможності туристичного продукту.

Тема 18. Управління ризиками та безпекою під час екскурсій. Основи безпеки туристів, планування дій у надзвичайних ситуаціях, оцінка ризиків на маршрутах.

Тема 19. Комунікації та публічні виступи екскурсовода. Розвиток навичок комунікації, роботи з аудиторією, презентаційних та публічних виступів.

Тема 20. Сучасні тенденції та перспективи розвитку екскурсійної діяльності. Глобальні та локальні тенденції туризму та екскурсійної діяльності. Виклики та можливості для розвитку індустрії.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Екскурсологія : підручник / за ред. В. О. Негодченка. Київ : Каравела, 2023. 370 с.
2. Іванунік В. О. Туристичний менеджмент : навч. посіб. Чернівці : ЧНУ ім. Ю. Федьковича, 2022. 240 с.
3. Організаційно-екскурсійна діяльність : конспект лекцій / уклад. Т. Л. Повалій. Суми : Сумський державний університет, 2022. 173 с.
4. Організація екскурсійної діяльності : навчальний посібник / уклад. Л. А. Слатвінська. Умань : Візаві, 2022. 205 с.
5. Організація екскурсійної діяльності : навчально-методичний посібник / уклад. Н. В. Аксьонова. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2022. 232 с.
6. Чернишова Т. М. Організація екскурсійної діяльності : навчальний посібник. Житомир : Поліський національний університет, 2022. 160 с.

Програма дисципліни ОРГАНІЗАЦІЯ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Тема 1. Поняття організації туристичних подорожей. Сучасні підходи до визначення туризму. Понятійний апарат туризму. Система класифікації туризму.

Тема 2. Туризм як соціально-економічна система. Історія та передумови розвитку туризму. Туристичний регіон (дестинація). Функції туризму. Основні фактори, що впливають на розвиток туризму.

Тема 3. Система міжнародного та державного регулювання туристичної діяльності та нормативно-правові механізми її забезпечення. Механізми міжнародного та національного регулювання сфери туризму. Інституційно-правове забезпечення розвитку туристичної діяльності. Державна політика у сфері туризму та її міжнародний контекст. Нормативно-правова база та інструменти регулювання туристичної галузі. Публічне управління та стандартизація туристичної діяльності.

Тема 4. Туристичне підприємство та його роль у туристичній індустрії. Організаційна структура та управління. Сутність туристичного підприємства та його роль у функціонуванні туристичної індустрії. Класифікація туристичних підприємств та особливості їх діяльності. Організаційні засади створення туристичного підприємства. Організаційна структура туристичного підприємства та її основні елементи.

Тема 5. Туристичні формальності. Поняття та сутність туристичних формальностей. Класифікація туристичних формальностей. Паспортно-візові формальності. Митні формальності. Валютні формальності. Медико-санітарні формальності. Страхові формальності. Безпекові та прикордонні формальності. Права та обов'язки туристів. Сучасні тенденції у сфері туристичних формальностей.

Тема 6. Сутність та складові туристичного продукту. Класифікація турів. Поняття туристичного продукту, його складові. Туристичні послуги та їх види. Характеристика асортименту послуг туристичної фірми. Планування туристичних подорожей. Організація туристичного обслуговування різних типів споживачів. Технологічний процес підготовки, реалізації та проведення туру. Формування асортименту послуг туристичної фірми. Мотивація клієнта при виборі туру. Туристичні мотиви та цілі подорожей. Чинники диференціації туристичного продукту. Класифікація турів. Туристичний ринок та просування туристичного продукту. Культура обслуговування та основні правила прийому клієнтів.

Тема 7. Формування програм перебування туристів та організація їх обслуговування. Програмне обслуговування в туризмі. Правила та порядок складання програм перебування туристів. Особливості створення програм перебування туристів залежно від видів туризму, інфраструктури курорту та місцевості основного перебування. Види та характеристика програмних заходів у туризмі. Умови виконання програм перебування туристів. Процеси організації, обліку та контролю туристичного обслуговування. Техніка та технологія продажів у туристичній фірмі. Комунікації у безпосередньому

спілкуванні та методи продажу. Форми та стилі обслуговування клієнтів. Формування комунікаційних навичок менеджера з продажів туристичної фірми. Інформування клієнтів про подорож. Види та форми розрахунків за туробслуговування. Оформлення повернення коштів за невикористане обслуговування. Робота з клієнтом після завершення подорожі.

Тема 8. Безпека та страхування в туризмі. Нормативно-правові акти щодо забезпечення безпеки туристичних подорожей. Правила та норми, що регулюють питання безпеки туристичних подорожей. Правила поведінки туристів на транспорті. Правила поведінки туристів у разі надзвичайних та небезпечних ситуацій, а також у разі специфічних факторів ризику. Обов'язки туристів щодо дотримання правил поведінки в країні (місці) перебування. Особливості страхування в туризмі. Види страхування в туризмі. Обов'язкові види страхування. Страхові ризики туристів. Правила і порядок страхування туристів та їх майна та порядок виплати страхових сум. Договір страхування. Страхові програми. Страховий випадок. Порядок відшкодування страхових сум на медичне лікування. Дії застрахованого в разі настання страхового випадку.

Тема 9. Організація транспортних подорожей та перевезень. Класифікація транспортних перевезень та транспортних засобів. Транспортне забезпечення в туризмі. Туристичні перевезення на авіатранспорті. Туристичні перевезення на сухопутному транспорті. Морські та річкові перевезення та круїзи.

Тема 10. Туристичні документи та порядок їх оформлення. Основні види туристичних документів. Види договорів у туризмі та порядок їх оформлення. Договір на туристичне обслуговування. Інформаційні, облікові, розрахункові та звітні туристичні документи. Оформлення документів туристичної групи. Порядок та послідовність оформлення документів індивідуальних туристів. Туристичний ваучер. Правила оформлення туристичних ваучерів. Претензійна робота в туризмі. Основні права та обов'язки туристів. Порядок відшкодування втрат у разі невиконання або неякісного виконання туристичного обслуговування. Порядок розгляду претензій. Порядок компенсації втрат.

Тема 11. Технологія бронювання туристичних послуг. Процес бронювання послуг готельних, транспортних, екскурсійних підприємств. Правила взаємодії туристичної фірми та готельного підприємства. Процеси замовлення послуг підприємств ресторанного господарства та узгодження меню. Оформлення замовлень на комплексне туристичне обслуговування. Оформлення бронювання туристичних послуг та дотримання технології бронювання. Сучасні технології бронювання. Основні види автоматизованих систем бронювання та резервування в туризмі. Пошук й підбір туру та бронювання пакетних турів у режимі online. Правила deadline. Компенсація та штрафні санкції в разі несвоєчасної ануляції. Сучасні системи бронювання туристичних послуг. Бронювання електронних квитків. Online страхування. Електронні засоби платежів.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Богатирьова Г. А., Ніколайчук О. А., Романуха О. М., Снігур К. В. Організація туристичної діяльності: методика та практика : навчальний посібник. Кривий Ріг : ДонНУЕТ, 2020. 159 с.
2. Бордун О. Ю. Організація транспортного обслуговування туристів : навчальний посібник. Львів : Простір-М, 2023. 232 с.
3. Галасюк С. С., Нездоймінов С. Г. Організація туристичних подорожей та екскурсійної діяльності : навчальний посібник. Одеса : Олді+, 2025. 248 с.
4. Ільницька-Гикавчук Г. Я. Організація туризму (Туроперейтинг) : практикум. Львів : Видавець ФОП Марченко Т.В., 2025. 133 с.
5. Кіптенко В. К., Малиновська О. Ю. Організація екскурсійних послуг : підручник. Одеса : Олді+, 2025. 518 с.
6. Мальська М., Паньків Н. Світовий досвід виникнення та розвитку туризму : навчально-методичний посібник. Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2025. 130 с.
7. Федорченко В. К., Мініч І. М. Організація туризму в Україні: регіональні аспекти : навчальний посібник. Київ : Ліга-К, 2021. 338 с.

Програма дисципліни ОРГАНІЗАЦІЯ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ

Тема 1. Сутність послуг гостинності в готельному господарстві. Сутність та зміст готельних послуг. Обов'язкові послуги розміщення. Складові елементи послуги розміщення. Функції готельних номерів, комплексність послуг. Поняття "готельний продукт", його структура. Характер готельної пропозиції. Характеристика складових готельного продукту, м'який та твердий готельний продукт. Рівні послуг в готельному продукті. Поняття "очікуваний продукт", "розширений продукт", "потенційним продукт". Характеристика особливостей готельних послуг. Спеціалізація та глобалізація на ринку готельних послуг. Готельні ланцюги, їх категорії та переваги.

Готельна послуга в структурі туристичного обслуговування. Комплексність готельної послуги. Напрями розвитку готельної справи: екологізація бізнесу, діджиталізація сервісних процесів, креативність бізнес-ідей, підвищення якості обслуговування, бізнес-інтеграція з іншими сферами господарської діяльності (торгівля, анімаційна діяльність, гральний бізнес).

HoReCa як бізнес-сектор сфери гостинності: Концептуальна характеристика, тренди та напрями розвитку. Значення у розвитку та організації готельного бізнесу в Україні міжнародного проекту FoReCH, та світі. Напрями діяльності FoReCH: обмін досвідом, розповсюдження інноваційних технологій, об'єднання партнерських зусиль в удосконаленні організації надання готельних послуг, визначення вектору розвитку сфери гостинності.

Створення готельних об'єднань в Азії, Карибському басейні, освоєння нових регіонів міжнародними готельними ланцюгами, розширення франчайзингових угод на управління в готельному бізнесі. Організаційна характеристика міжнародних готельних ланцюгів. Види готельних ланцюгів: корпоративні ланцюги; ланцюги незалежних підприємств; ланцюги, що надають управлінські послуги. Залежність глобальних трендів в сфері гостинності від розвитку туризму, інформаційних технологій, готельних корпорацій, незалежних готельних об'єднань.

Характеристика факторів, що впливатимуть на розвиток світової готельної справи. Формування нової моделі готельного сервісу Передумови організації Міжнародної готельної асоціації (МГА), її роль та значення у розвитку світової готельної справи, UNWTO. Глобальні тренди готельної справи: діджиталізація функціональних процесів; автентичність; еkleктика; поєднання внутрішнього простору із зовнішнім середовищем; екологічність; лобі-коворкінги; Instagrammable простору.

Провідні готел'єри світу на початку XXI ст. Особливості організації міжнародних готельних мереж: Carlson Rezidor Hotel Group (Radisson SAS), InterContinental Hotels Group (Holiday Inn), Inter-Continental, Hyatt, Wyndham Hotel (Ramada), Luxury hotels (Fairmont), Accor (Ibis), Ambassador Plaza, Rival Hotels Inn, Premier International, Reikartz Hospitality Group, Royal Hospitality Group, «Marriott, «Scot's Hotels Limited», «Hilton International» та ін.

Діяльність національних готельних мереж «Premier Hotels and Resorts», «Reikarts Holes Group», «7 дней», «Black Sea Hotels Group», «Royal Hotels and SPA Resorts», «Чорне море».

Тема 2. Типізація та класифікація підприємств готельного господарства. Готель, готельна індустрія: сутність та поняття. Групи готельних підприємств: «готелі і аналогічні підприємства», «спеціалізовані підприємства», «інші колективні заклади розміщення». Сутність готельної діяльності. Тип, як одиниця класифікації готелів за функціональним призначенням. Зміст поняття «типізація готелів». Нормативно-правова база типізації готелів в Україні. Вплив ключових факторів на типізацію готелів: місцезнаходження, термін перебування гостей, режим експлуатації, контингент, мета подорожі. Принципи групування готелів за типами. Міжнародний досвід уніфікації готелів за ключовим фактором.

Правові засади функціонування суб'єктів готельного бізнесу України, що поширюються на елементи технології створення, організації та реалізації готельних послуг

Готельний сервіс, як ключовий фактор оцінки рівня комфорту готелю. Основні вимоги до класифікації готелів. Основні вимоги до атестації готелю. Критерії класифікації готелів за рівнем комфорту. Статичні та динамічні показники комфорту. Критерії оцінювання рівня комфорту.

Сутність та значення класифікації готелів за рівнем сервісу відповідно до ДСТУ 4269-2003. Міжнародна система стандартизації та сертифікації готельних послуг. Система класифікації міжнародної фірми ВТІ (Business Travel International). Підходи до класифікації готелів у різних країнах світу.

Французька система класифікації. Сутність класифікації готелів за системами «зірок», «літер», «корон» у країнах Європи, Африки, Близького Сходу, Китаї та Індії. Особливості американської класифікації готелів та класифікації готельних ланцюгів. Класифікація готелів за місцем розташування, за цінами і типами послуг.

Класифікація готелів в Україні. Мінімальні вимоги до готелів (мотелів) різних категорій за стандартом України. Типологія готелів. Характеристика видів спеціалізованих готелів.

Тема 3. Характеристика приміщень готельних підприємств. Сутність та значення функціональної організації приміщень. Функціональна організація приміщень залежно від місткості, типу, категорії готелю. Розподіл приміщень на функціональні групи: житлова; адміністрації; вестибюльна; громадського призначення; культурно-масового та спортивно-рекреаційного обслуговування; господарського і складського призначення.

Приміщення вестибюльної групи, як головний комунікаційний і технологічний вузол готелю. Характеристика основних функцій, приміщень вестибюльної групи, та їх зонування. Характеристика зон вертикальних і горизонтальних комунікацій. Організація і облаштування приміщень вестибюльної групи. Приміщення житлової групи. Номер, як окреме приміщення для тимчасового помешкання. Вимоги до житлових приміщень готелю.

Комфортність номерів, вимоги до їх забезпечення. Характеристика готельних номерів категорії «президентський апартамент», «апартамент», «дуплекс», «люкс», «напівлюкс» «студіо», «стандарт», «економ» - першої, другої, третьої категорії. Класифікація готельних номерів за кількістю місць, кількістю кімнат, за призначенням. Класифікація видів з номеру готелю. Міжнародні класифікації номерного фонду. Принцип пропорційності розподілу загальної площі номеру між приміщеннями різного призначення. Просторові характеристики організації функціональних зон у номері.

Призначення функціональних типів приміщень нежитлової групи, їх організація, обладнання та розміщення. Організація приміщень адміністрації. Основні види приміщень адміністрації готелю, їх розташування. Організація приміщень пральні та хімчистки, їх оснащення залежно від видів та об'єму робіт, у тому числі приміщення для побутового самообслуговування (пральня, прасувальна кімнати). Організація приміщень анімаційного обслуговування. Склад приміщень анімаційного обслуговування: театри, універсальні зали; танцювальні зали і дискоклуби; більярдні; кегельбани; зали ігрових автоматів; демонстраційні зали; туристичні клуби та інші приміщення. Організація приміщень для проведення нарад, зборів, прийомів, експозицій тощо. Організація бізнес-центрів в готелях. Склад приміщень бізнес-центру: міні-офісів, залів для проведення нарад, конференц- та конгресзалів. Приміщення спортивно-рекреаційного обслуговування, що організовані в межах площ будівлі готелю і прилеглий до нього території. Організація SPA та Wellness центрів: функціональне групування та облаштування приміщень. Загальні вимоги до створення зелених зон відпочинку у приміщеннях готелю.

Тема 4. Організація праці на підприємствах готельного господарства. Платні додаткові послуги. Види платних додаткових послуг. Безкоштовні додаткові послуги. Залежність асортименту додаткових послуг від класу, призначення та місцеположення готелю. Порядок реєстрації та форми записів послуги в спеціальних журналах готелю. Умови розміщення інформації про надання послуг в готелі та вимоги до неї. Бюро обслуговування (сервіс-бюро). Основні функції і види послуг сервіс-бюро. Екскурсійні послуги. Технологічна карта екскурсії, її зміст. Організація роботи екскурсійного бюро в готелях, склад його персоналу. Основні напрями діяльності екскурсійних бюро та умови надання послуг. Послуги бізнес-центрів і конференц-залів. Види послуг та організаційні заходи бізнес-центрів. Співпраця готелів і конгрес-центрів при проведенні ділових заходів і виставок. Сучасні можливості конференц-залів і ситуативних центрів. Транспортні послуги готелю. Види транспортних послуг, що надаються в готелі. Гаражна служба, її функції. Надання торгових та інших послуг. Умови розташування магазинів і торговельних кіосків в готелях, вимоги до них. Етапи роботи з роздрібного продажу товарів.

Тема 5. Ресторанне господарство як складова індустрії гостинності. Ресторанні послуги в сфері гостинності. Організація ресторанного бізнесу-головний принцип задоволення потреб гостей. Ресторанне господарство (РГ), заклад ресторанного господарства (ЗРГ). Підприємство ресторанного господарства. Особливості розвитку мережі закладів ресторанного господарства. Характеристика складових ресторанного продукту.

Тема 6. Організація діяльності закладів ресторанного господарства. Організаційно-правові форми підприємств ресторанного господарства. Загальні поняття про засновницькі документи і реєстрацію підприємств. Особливості виробничо-торгівельної діяльності підприємств ресторанного господарства.

Організація надання послуг як сфера комерційної діяльності закладів ресторанного господарства. Загальні особливості ринку послуг. Основні поняття та визначення у сфері послуг: послуга, надання послуги, постачальник послуги, споживач послуги. Загальні вимоги до послуг та обслуговування. Класифікація послуг за основними ознаками: за сферою обслуговування, призначенням, формою надання послуги, видом діяльності, об'єктом обслуговування, суб'єктом обслуговування. ДСТУ 4281:2004 “Заклади ресторанного господарства. Класифікація”. ДСТУ 3862-99 “Ресторанне господарство. Терміни та визначення”. Специфічна особливість ресторанного господарства. Основні правила роботи закладів ресторанного господарства. Основні вимоги щодо роботи суб'єктів господарської діяльності закладів(підприємств), усіх форм власності, що здійснюють діяльність на території України у сфері ресторанного господарства. Статут підприємства, його структура. Вимоги до організації виробництва та продажу продукції. Контроль за роботою суб'єктів господарської діяльності.

Тема 7. Характеристика закладів ресторанного господарства. Класифікація закладів ресторанного господарства. Підходи до класифікації закладів ресторанного господарства в різних країнах світу. Типи закладів ресторанного господарства. Ресторани, їх характеристика, види та класифікація. Кафе, його характеристика, різновиди та класифікація. Закусочна, шинок як тип закладу ресторанного господарства. Бари, їх різновиди та класифікація. Характеристика та класифікація їдальнь, буфетів. Особливості організації кафетерію. Характеристика заготівельних підприємств ресторанного господарства, їх види та особливості діяльності.

Тема 8. Організаційно-функціональна характеристика приміщень та матеріально технічної бази закладів ресторанного господарства. Загальна характеристика матеріально-технічної бази для організації процесу обслуговування. Характеристика приміщень для споживачів. Характеристика роздавальні, буфету та підсобних приміщень. Характеристика обладнання і меблів для торгових приміщень

Тема 9. Організація обслуговування в закладах ресторанного господарства. Класифікація методів і форм обслуговування. Форми самообслуговування. Форми обслуговування офіціантами. Обслуговування зі споживанням продукції поза межами закладу ресторанного господарства. Основні та додаткові послуги ресторану. Сучасні концепції організації обслуговування споживачів у ресторанах. Тематичний концептуальний ресторан. Етнічний ресторан. Препатійний ресторан.

Тема 10. Кадрове забезпечення закладів ресторанного господарства. Завдання нормування праці. Норми праці. Методи нормування праці. Класифікація витрат робочого часу, методи його вивчення . Методи вивчення витрат робочого часу . Види норм виробітку, порядок їх розробок. Визначення

чисельності працівників . Визначення чисельності працівників на підприємствах ресторанного господарства.

Тема 11. Організація постачання та логістична діяльність закладів ресторанного господарства.

Основні завдання організації постачання закладів ресторанного господарства. Організація продовольчого постачання. Організація матеріально-технічного постачання Завдання організації в умовах ринку. Сучасні вимоги до організації постачання продуктами та матеріально-технічними засобами. Джерела постачання та постачальники продуктів. Організація постачання. Вибір постачальника Технологічний процес руху товару на підприємствах ресторанного господарства, його характеристика . Форми і способи руху товару. Транспорт для постачання товару і вимоги до нього . Організація приймання продовольчих товарів. Запаси продуктів, їх значення для ритмічної роботи підприємства. Організація матеріально-технічного постачання підприємств ресторанного господарства.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Організація готельно-ресторанної справи : навчальний посібник / за В. Я. Брича. Київ : Видавництво Ліра-К, 2020. 484 с.
2. Готельно-ресторанний бізнес : навчальний посібник / О. А. Ніколайчук, Н. С. Приймак, О. А. Сімакова та ін. ; за ред. О. А. Ніколайчук. Кривий Ріг : Вид.ДонНУЕТ, 2022. 250с.
3. Головка О. М., Кампов Н. С., Махлинець С. С., Симочко Г. В. Організація готельного господарства : навчальний посібник. Київ : Кондор, 2024. 410 с.
4. Ковешніков В. С., Мальська М. П., Роглев Х. Й. Організація готельно-ресторанної справи : навчальний посібник. Київ : Кондор, 2024. 752 с.
5. Арпуль О. В. , Абрамова А. Г. , Мирошник Ю. А. Готельна справа : навчальний посібник. Київ : Кондор, 2021. 300 с.
6. Pugachov, M., Pugachov, V., Shevchenko, O., Banyeva, I., Kushniruk, V. and Shvets, K. (2022). Perspectives for the Tourism and Hospitality Industry in a Globally Competitive Environment. Economic Affairs, Vol. 67, No. 05, pp. 907-914.(Scopus) <http://ndpublisher.in/admin/issues/EAv67n5z.pdf>
7. Digital Tools of Marketing Strategies in Hotel Branding (Цифрові інструменти маркетингових стратегій у готельному брендингу)- Iryna Banyeva; Nataliia Lebedieva; Maryna Nehrey; Olena Velychko; Olena Petrova; Svitlana Peresichna- Journal of Information Technology Management- Volume 15, Issue 1, 2023, Pages 62-88.(Scopus)

Програма дисципліни
ЕКОНОМІКА ТУРИСТИЧНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Тема 1. Підприємницька діяльність – основа туристичного бізнесу. Сутність та особливості підприємницької діяльності в туризмі. Ресурсне забезпечення туристичної діяльності. Загальні показники оцінки туристичної діяльності. Правові основи організації туристичного бізнесу в Україні. Основні суб'єкти підприємницької діяльності в туризмі..

Тема 2. Управління обсягом реалізації послуг на туристичних підприємствах. Сутність, склад пропозиції та обсягу реалізації туристичного продукту на туристичних підприємствах. Поняття, характеристика туристичного продукту: туристичні послуги та туристичні товари. Складові елементи туристичного продукту. Показники оцінки обсягу пропозиції послуг туристичних підприємств. Показники оцінки обсягу реалізації туристичних послуг туроператорів, турагентів, бюро подорожей та екскурсій. Вихідні передумови, цілі та завдання управління обсягом реалізації послуг на туристичних підприємствах.

Тема 3. Матеріальні ресурси туристичних підприємств. Поняття економічних ресурсів і ресурсного потенціалу туристичних підприємств. Складові частини ресурсного потенціалу та взаємозв'язок у процесі надання туристичних послуг. Форми економічного взаємозв'язку окремих елементів ресурсного потенціалу туристичних підприємств. Основні напрямки підвищення ефективності ресурсного потенціалу туристичних підприємств. Сутність матеріальних ресурсів туристичних підприємств. Основні елементи матеріальних ресурсів: основні фонди, оборотні фонди та матеріальна частина фондів обертання. Суть та основні елементи матеріально-технічної бази туристичних підприємств. Основні фонди підприємств туристичної сфери. Характеристика основних фондів туристичних підприємств. Види та оцінка вартості основних фондів туристичних підприємств. Поняття виробничої потужності та пропускної спроможності засобів розміщення туристів. Показники оцінки забезпеченості туристичних підприємств оборотними фондами та фондами обертання.

Тема 4. Трудові ресурси підприємств туристичної сфери. Соціально-економічна сутність і особливості праці в туризмі. Суспільне значення праці працівників туристичної сфери. Поняття трудових ресурсів, трудового колективу, кадрів, персоналу туристичних підприємств. Класифікація трудових ресурсів в туризмі. Джерела формування трудових ресурсів. Діяльність підприємств туристичної сфери на ринку робочої сили. Соціальні гарантії працівникам туристичних підприємств. Вихідні передумови, цілі та завдання управління трудовими ресурсами туристичних підприємств, Поняття продуктивності, ефективності і якості праці в туризмі. Ефективність використання трудових ресурсів на туристичних підприємствах. Організація матеріального стимулювання праці працівників на туристичних підприємствах. Форми і системи оплати праці, що застосовуються на туристичних підприємствах: їх сутність, переваги та недоліки. Планування потреби в трудових ресурсах на туристичних підприємствах.

Тема 5. Фінансові ресурси туристичних підприємств. Суттєвість і роль фінансів туристичних підприємств та їх зв'язок з державним фінансовим механізмом та зі складовими фінансового ринку. Взаємозв'язок фінансової діяльності туристичних підприємств з найважливішими інститутами фінансового ринку: комерційними банками, фондovими і валютними біржами, інвестиційними фондами, пенсійним фондом, страховими компаніями тощо. Поняття фінансових ресурсів туристичних підприємств, їх склад та характеристика. Джерела формування фінансових ресурсів підприємств туристичної сфери. Джерела та порядок формування основних і оборотних засобів туристичних підприємств, співвідношення внутрішніх та зовнішніх джерел їх формування. Фінансові фонди туристичних підприємств, порядок їх формування і напрямки використання. Показники оцінки ефективності використання фінансових ресурсів туристичних підприємств.

Тема 6. Доходи підприємств туристичної сфери. Доходи як економічна категорія та економічний показник. Економічна сутність доходів підприємств туристичної сфери, характеристика їх складу. Класифікація доходів підприємств туристичної сфери залежно від напрямів діяльності. Особливості та джерела утворення доходів підприємств туристичної сфери. Комерційний дохід від надання послуг як головна складова доходів туристичних підприємств. Джерела формування комерційного доходу туроператорів та турагентів. Фактори, що впливають на формування комерційного доходу від надання послуг туристичними підприємствами.

Тема 7. Поточні витрати та собівартість послуг на підприємствах туристичної сфери. Економічна сутність поточних витрат туристичних підприємств. Класифікація поточних витрат підприємств туристичної сфери залежно від напрямів діяльності, функціонального призначення, за елементами витрат. Поточні витрати турагентів та туроператорів. Особливості визначення собівартості в засобах розміщення туристів. Особливості визначення собівартості туристичного продукту. Показники оцінки загального обсягу і рівня поточних витрат на туристичних підприємствах: абсолютні, відносні, показники ефективності. Характеристика впливу на поточні витрати зовнішніх та внутрішніх факторів. Інформаційне забезпечення аналітичної роботи. Планування обсягу поточних витрат підприємств туристичної сфери.

Тема 8. Прибуток та рентабельність на підприємствах туристичної сфери. Прибуток як економічна категорія та узагальнюючий показник економічної ефективності господарської діяльності підприємств туристичної сфери. Види та джерела утворення прибутку підприємств туристичної сфери. Економічні підходи до характеристики прибутку підприємства: залежно від виду діяльності, порядку визначення, методики оцінки, мети визначення. Поняття мінімального, цільового, нормального та максимального прибутку туристичних підприємств, методичні підходи до оцінки його розмірів. Поняття рентабельності підприємств туристичної сфери. Показники вимірювання прибутковості та рентабельності туристичних підприємств. Фактори, що впливають на формування прибутку підприємств туристичної сфери в цілому та по окремих видах діяльності (окремих господарських операціях).

Тема 9. Ціна туристичного продукту та ціноутворення на окремі види

туристичних послуг. Економічна природа та сутність ціни в ринковій економіці. Система і класифікація цін на товари і послуги споживчого ринку. Співвідношення регульованих та вільних ринкових цін на продукцію, товари та послуги на туристичних підприємствах. Види цін на послуги підприємств туристичної сфери. Суть та склад ціни туристичного продукту. Комплексність ціни туристичного продукту. Склад та структура ціни на окремі види туристичних послуг: на туристсько-екскурсійне обслуговування, на транспортні послуги (автобусні, залізничні, авіа тощо) та інші. Структура ціни туристичного продукту на одного туриста. Комерційні знижки і надбавки до роздрібних цін та умови їх застосування. Цінова політика підприємств туристичної сфери на національному та міжнародному туристичному ринку.

Тема 10. Інвестиційна діяльність та бізнес-планування на підприємствах туристичної сфери. Поняття і види інвестицій. Реальні і фінансові інвестиції. Інвестиційна політика підприємств туристичної сфери. Управління інвестиціями на підприємствах туристичної сфери. Поняття бізнес-плану інвестиційного проекту туристичних підприємств. Методи дослідження ринку туристичних послуг.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Городня Т. А., Щербак А. Ф. Економіка туризму : теорія і практика : навчальний посібник. Київ : Кондор, 2025. 436 с.
2. Грановська В. Г., Крикунова В. М., Морозова О. С. Економіка туризму : навчальний посібник. Одеса : Олді+, 2021. 316 с.
3. Економіка рекреації та туризму : навчальний посібник / О. А. Сущенко, О. О. Стрижак, Н. А. Дехтяр та ін. Харків : ХНЕУ, 2021. 345 с.
4. Лаврухіна К. О., Титок В. В. Ціноутворення в туризмі : конспект лекцій. Київ: КНУБА, 2024. 116 с.
5. Мальська М. П., Рутинський М. Й., Білоус С. В., Мандюк Н. Л. Економіка туризму : підручник. Київ : ЦУЛ, 2021. 544 с.
6. Світлична В. Ю., Александрова С. А. Економіка туризму : підручник. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2022. 167 с.
7. Якименко-Терещенко Н. В., Чайка Т. Ю., Мартинова В. В. Економіка туризму: навч. посібн. Харків : НТУ ХП, 2024. 185 с.

Програма дисципліни МЕНЕДЖМЕНТ В ТУРИЗМІ

Тема 1. Сутність, роль та методологічні основи менеджменту в туризмі. Сутність менеджменту, менеджмент як самостійний вид професійної діяльності, предмет, об'єкт і задачі менеджменту в туризмі. Поняття «менеджмент» і «управління», роль менеджерів та завдання підприємців в туризмі. Наукові основи менеджменту: загальні принципи та методи дослідження, закони і закономірності менеджменту, принципи менеджменту.

Тема 2. Еволюція управлінської думки. Поняття менеджменту. Школи менеджменту. Процесний підхід до управління. Системний підхід до управління. Ситуаційний підхід до управління. Сучасні напрямки розвитку менеджменту.

Тема 3. Туристична організація як соціально-економічна система. Поняття туристичної організації як об'єкту управління, її цілі і задачі. Складові туристичної організації. Класифікації організацій, формальні і неформальні організації. Горизонтальний і вертикальний поділ праці в туристичних організаціях, рівні управління. Туристична організація як відкрита динамічна система: керуюча та керована підсистеми. Модель організації як відкритої системи: параметри «входу», процес перетворення, параметри «виходу». Концепції життєвого циклу організації. Корпоративна культура. Колективи (групи) працівників в організації.

Тема 4. Внутрішнє та зовнішнє середовище туристичної організації. Загальні характеристики зовнішнього середовища туристичної організації: об'єктивність, взаємозв'язок факторів, складність, динамічність, невизначеність. Внутрішнє середовище туристичної організації: цілі, структура, завдання, технологія і персонал; зовнішнє середовище організації прямого впливу – постачальники, посередники, споживачі, конкуренти, закони й установи державного регулювання; зовнішнє середовище організації непрямого впливу – стан економіки, науково-технічний прогрес, соціально-культурні та політичні фактори, міжнародні події та оточення; взаємодія: організація – зовнішнє середовище.

Тема 5. Спілкування та управлінська діяльність в туризмі. Поняття управлінського спілкування в туризмі. Види управлінського спілкування: формальне і неформальне, індивідуальне і групове, індивідуальне формальне, індивідуальне неформальне, групове формальне, групове неформальне. Інформаційні потоки: горизонтальні, вертикальні по низхідній, вертикальні по висхідній. Комунікаційний процес в туризмі, його елементи та етапи. Зворотний зв'язок, комунікаційні перешкоди.

Тема 6. Комунікативна культура, вміння і навички в управлінській діяльності менеджера. Поняття і роль комунікацій. Різновиди «внутрішніх» та «зовнішніх» комунікацій. Перешкоди в комунікаціях. Зворотній зв'язок у процесі комунікації. Засоби комунікацій, їх переваги та недоліки. Комунікаційний процес, елементи та етапи процесу.

Тема 7. Прийняття управлінських рішень в туризмі. Сутність та значення прийняття рішень в туризмі. Підходи до прийняття рішень. Етапи раціонального рішення проблеми. Фактори, що впливають на процес прийняття

рішень в туризмі.

Тема 8. Моделі та методи прийняття рішень в туризмі. Зміст науки управління, її особливості. Поняття моделювання та його необхідність в прийнятті рішень в туризмі. Типи моделей. Процес побудови моделей та загальні проблеми моделювання в туризмі. Моделі науки управління: теорія ігор, теорія черг, моделі управління запасами, модель лінійного програмування, імітаційне моделювання, аналіз точки беззбитковості. Методи прийняття рішень в туризмі: платіжна матриця, дерево рішень.

Тема 9. Стратегічне планування в системі управління туристичною організацією. Сутність, функції та види стратегічного планування в туризмі. Чотири види управлінської діяльності в межах процесу стратегічного планування. Вплив планування на успіх туристичної організації. Відмінності та загальні риси понять «стратегічне планування», «довгострокове планування» та «стратегічне управління». Поняття організаційної стратегії та її види. Класифікації організаційних стратегій: за рівнем або об'єктом управління, за віком ринку та товару, за характером розвитку, за напрямом діяльності.

Тема 10. Процес стратегічного планування в туризмі. Етапи розробки та реалізації стратегії туристичних організацій. Місія туристичної організації та її значення. Вибір місії організації. Складові місії організації. Цілі туристичної організації. Зв'язок між цінностями та цілями вищого керівництва. Конфлікт інтересів суб'єктів виробничої діяльності під час визначення цілей. Сфери визначення цілей туристичної організації. Характеристики цілей. Стратегічний аналіз зовнішнього середовища прямої та непрямої дії. Управлінський аналіз внутрішніх сильних та слабких сторін туристичної організації. Маркетингові дослідження. Фінансові дослідження. Дослідження операцій. Дослідження людських ресурсів та культури організації. Етапи розробки стратегії організації. Вибір стратегії та фактори, що впливають на нього. Оцінка стратегічних альтернатив.

Тема 11. Планування реалізації стратегії в туризмі. Компоненти формального планування в туризмі: тактика, політика, процедури, правила. Проблеми, пов'язані з використанням правил та процедур в туризмі. Засоби управління реалізацією стратегічного плану та контроль за його виконанням в туризмі. Бюджети. Управління за цілями: визначення цілей, планування дій, перевірка та оцінка, корегувальні дії. Ефективність програм МВО. Оцінка стратегічного плану в туризмі. Відповідність стратегії та структури.

Тема 12. Організація взаємодії та повноваження. Поняття делегування, повноважень та відповідальності. Організаційні повноваження. Концепції повноважень. Межі повноважень. Повноваження та влада. Лінійні та апаратні (штабні) повноваження. Типи адміністративного апарату. Види апаратних (штабних) повноважень. Ефективна організація розподілу повноважень. Взаємовідносини між лінійними та штабними повноваженнями. Лінійні повноваження та координація. Єдиноначальність, обмеження норми керованості. Перешкоди ефективному делегуванню повноважень з боку керівників та виконавців. Подолання перешкод.

Тема 13. Побудова туристичних організацій. Проектування організаційної структури. Етапи організаційного проектування в туризмі.

Поняття бюрократії. Переваги та недоліки бюрократії. Депертаменталізація. Функціональна організаційна структура. Дивізіональні організаційні структури. Організаційні структури туристичних фірм, які діють на міжнародних ринках. Адаптивні організаційні структури. Проектна структура організації, матрична структура організації, структура конгломератного типу. Централізовані та децентралізовані організації. Ступінь централізації. Фактори, що визначають ступінь централізації. Інтеграція структури. Вплив інтеграції на досягнення цілей організації. Методи досягнення ефективної інтеграції в туризмі.

Тема 14. Поняття мотивації і мотивів. Поняття мотивів, потреб, стимулів та ситуативних факторів. Класифікація потреб. Результативний та процесуальний компоненти мотивації. Схема співвідношення різних мотивів у спонуканні складних видів діяльності. Види винагород: внутрішні та зовнішні винагороди. Види мотивів: самоствердження, ідентифікації з іншою людиною, влади, саморозвитку, досягнення, афіліації, процесуально-змістовні мотиви, про соціальні мотиви, негативна мотивація.

Тема 15. Активність і досягнення в контексті мотивації. Залежність рівня досягнень від сили мотивації. Закон Еркса-Додсона. Оптимум мотивації. Успіх та невдача, пасивність та беспорядність. Причини невдач, реакції на невдачу. Відчуття беспорядності та пасивності. Фактори виникнення беспорядності. Умови формування беспорядності. Процесуально-змістовна мотивація. Характеристика стимулів, що викликають процесуально-змістовну мотивацію. Показники процесуально-змістовної мотивації. Закон Чармса. Впевненість у своїй компетентності. Відчуття групової ефективності. Шляхи і методи підвищення впевненості у своїх можливостях. Методика А. Бандури. Змістовні теорії мотивації: ієрархія потреб за А. Маслоу, теорія потреб Д. МакКлелланда, двофакторна модель Ф. Герцберка. Співставлення різних теорій потреб. Процесуальні теорії мотивації: теорія очікувань, теорія справедливості, модель Портера-Лоулера. Мотивація та компенсація.

Тема 16. Контроль в туристичній організації. Сутність контролю в туристичній організації та його необхідність. Причини необхідності контролю. Широта контролю. Види контролю. Області попереднього контролю: людські ресурси, матеріальні ресурси, фінансові ресурси. Система зворотного зв'язку. Процес контролю. Поведінкові аспекти контролю в туризмі. Рекомендації науки про поведінку щодо здійснення ефективного контролю. Характеристики ефективного контролю. Контроль на міжнародному рівні. Інформаційно-управляючі системи в плануванні та контролі. Проектування ІУС та підвищення їх ефективності.

Тема 17. Формальні та неформальні групи в організаціях. Групи та їх значення. Формальні та неформальні групи. Хоторнські експерименти. Розвиток неформальних організацій та їх характеристики. Причини вступу людей в неформальні організації. Характеристики неформальних організацій. Управління неформальними організаціями. Модель Джорджа Хоманса. Труднощі та вигоди, пов'язані з неформальними організаціями. Підвищення ефективності груп. Фактори, що впливають на ефективність груп. Рекомендації щодо ефективного проведення зборів. Управління за допомогою комітетів.

Тема 18. Керівництво: влада та особистий вплив. Поняття влади,

впливу та лідерства. Керівництво в організаціях. Баланс влади. Форми влади та впливу. Влада, що базується на примусі. Вплив через страх. Недоліки методу впливу через страх. Влада, що базується на винагороді. Вплив через позитивне підкріплення. Недоліки позитивного підкріплення. Законна влада. Вплив через традиції. Недоліки методу, що спирається на традицію. Влада прикладу. Вплив за допомогою харизми. Влада експерта. Вплив через розумну віру. Обмеженість методу розумної віри. Переконавання та участь. Вплив шляхом переконання. Переваги та недоліки впливу шляхом переконання. Вплив через участь (залучення) робітників в управлінні. Використання впливу на практиці.

Тема 19. Лідерство: стиль, ситуація та ефективність. Огляд теорій лідерства: підхід з позиції особистих якостей; поведінковий підхід; ситуаційний підхід. Поведінковий підхід до лідерства. Авторитарне демократичне керівництво. Керівництво, зосереджене на роботі і на людині. Чотири системи Лайкерта. Двомірна трактовка стилів лідерства університету штату Огайо. Вплив стилю керівництва та задоволення керівника на продуктивність праці. Теорія «Х», теорія «У». Ситуаційні підходи до ефективного лідерства. Ситуаційна модель керівництва Фідлера. Підхід «шлфх-мета» Мітчела та Хауса. Теорія життєвого циклу. Модель прийняття рішень керівником Врума-Йетона. Адаптивне керівництво.

Тема 20. Управління конфліктами та стресами. Поняття конфлікту. Види конфліктів. Шляхи вирішення конфліктів. Медіація. Управління конфліктами в організаціях. Поняття стресу. Вплив стресу на життєві процеси людини. Шляхи нівелювання стресових ситуацій.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Адміністративний менеджмент та організаційні структури управління в туризмі : навчальний посібник / уклад. М. Ю. Паламарюк, М. О. Ячнюк. Чернівці : ЧНУ ім. Ю. Федьковича, 2025. 232 с.
2. Білоусов О. М., Лугінін О. Є., Морозова О. С., Соколова Л. В. Менеджмент туристичної галузі : підручник. Суми : Університетська книга, 2025. 580 с.
3. Панченко Ю. В., Лугінін О. Є., Фомішин С. В. Менеджмент внутрішнього і міжнародного туризму : навчальний посібник. Суми : Університетська книга, 2025. 342 с.
4. Сазонець І. Л., Сазонець О. М. Управління проектами та ризиками в туризмі : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2023. 220 с.
5. Управління проектами в туризмі : навчальний посібник / Д. Ю. Мамотенко, Т. В. Шелеметьєва, О. М. Корнієнко, С. В. Гресь-Євреїнова. Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2025. 374 с.
6. Шелеметьєва Т.В., Гресь-Євреїнова С.В. Менеджмент туризму : навчальний посібник. Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2022. 216 с.
7. Shebanina O., Burkovska A., Poltorak A., Burkovska A., Sukhorukova A. (2024). Hospitality Management Through the Development Of Tourism Infrastructure in the World: Trends and Perspectives in Terms of Sustainable

Development. *Modern Economics*, 44(2024), 233-246. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V44\(2024\)-34](https://doi.org/10.31521/modecon.V44(2024)-34).

8. 8. Shebanina O., Burkovska A., Poltorak A., Burkovska A., Petrenko V. (2023). Management of the Informational Potential of Eco-Hotels in the Conditions of Sustainable Development of Hospitality and Tourist Destinations Based on Agricultural Enterprises in Ukraine. *Modern Economics*, 41(2023), 147-155. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V41\(2023\)-21](https://doi.org/10.31521/modecon.V41(2023)-21).

Програма дисципліни МАРКЕТИНГ В ТУРИЗМІ

Тема 1. Сутність маркетингу в туризмі. Суть маркетингу в туризмі: поняття, підходи до розгляду, цілі, завдання, принципи маркетингової діяльності. Основні поняття, що лежать в основі маркетингу: потреба, запити, обмін, товари, угода, ринок. Поняття «комплекс маркетингу в туризмі»: товар, ціна, розподіл, просування, фізичне оточення, процес, персонал та його інструменти. Види попиту. Основні концепції маркетингової діяльності: удосконалення виробництва, удосконалення товару, інтенсифікація комерційних зусиль, концепція маркетингу, соціально-етичний маркетинг, маркетинг відносин.

Тема 2. Управління маркетингом в туризмі. Сутність управління маркетингом в туризмі, його завдання та функції. Вимоги, що висуваються до менеджерів з маркетингу. Еволюція розвитку маркетингового менеджменту. Етапи управління маркетингом в туризмі: аналіз ринкових можливостей; вибір цільових ринків; розробка комплексу маркетингу; впровадження маркетингових заходів. Поняття маркетингового середовища. Чинники мікро- та макросередовища маркетингу.

Тема 3. Сутність та напрями маркетингових досліджень в туризмі. Поняття маркетингових досліджень, їх завдання, принципи у туристичній галузі, основні напрями.

Дослідження чинників макросередовища маркетингу: економічні, соціально-культурні, політико-правові, технологічні, природно-географічні.

Дослідження мікросередовища у таких напрямках: дослідження туристичного ринку; вивчення споживачів; вивчення фірмової структури ринку (конкурентів, посередників, постачальників). Ринок туристичних послуг: характеристика та учасники. Суб'єкти туристичного ринку: туристичні підприємства (туроператори, турагенства), готельні заклади; заклади харчування. Функції туристичних організацій. Система та структура управління туризмом. Основні компоненти системи туризму.

Аналіз можливостей туристичних підприємств: обслуговування; менеджмент; маркетинг; фінанси.

Сутність маркетингової інформації, вимоги до маркетингової інформації. Поняття та складові інформаційної системи маркетингу:

Тема 4. Поведінка споживачів на туристичному ринку. Процес прийняття рішень про купівлю: усвідомлення проблеми (відчуття потреби), пошук інформації (визначення цінності), оцінка варіантів (визначення варіантів), рішення про купівлю (купівля споживчої цінності), поведінка споживача після купівлі. Цінність задоволеного споживача. Значущість придбання й варіанти вирішення проблем.

Чинники, що впливають на процес прийняття споживачем рішення про купівлю. Психологічні чинники, що впливають на поведінку споживача: мотивація та особистість; сприйняття; навчання; цінності, переконання і ставлення; спосіб життя. Соціокультурні чинники: особистий вплив; референтні групи; соціальний клас. Ситуаційні чинники впливу: привід для

купівлі; соціальне оточення; фізичне оточення; часовий тиск; емоційний тиск; попередній досвід. Вплив комплексу маркетингу: товар, ціна, канали збуту, просування.

Тема 5. Процес маркетингових досліджень в туризмі. Процес маркетингових досліджень у туризмі. Визначення проблеми та цілей дослідження. Розробка плану дослідження (методи дослідження, кабінетні та польові методи дослідження; розробка форм для проведення дослідження; визначення об'єкта дослідження та обсягу вибірки; визначення місця та терміна проведення дослідження). Реалізація плану дослідження. Обробка та аналіз даних. Підготовка звіту та розробка рекомендацій.

Тема 6. Сегментація ринку та позиціонування товару у туризмі. Прогнозування розвитку ринку: основні напрями прогнозування. Кількісні методи прогнозування: метод екстраполяції тренда, методи кореляційно-регресійного аналізу, прогноз на основі індикаторів, нормативний метод, аналіз частки ринку. Якісні методи прогнозування ринку: метод експертних оцінок, метод сценаріїв, тестування маркетингу (пробний маркетинг).

Поняття сегменту, сегментації ринку. Чинники сегментації ринків у туризмі: географічні, демографічні, психографічні, чинники поведінки споживачів. Вибір методу та здійснення сегментування ринку. Оцінювання сегментів ринку (виявлення привабливого). Стратегії охоплення ринку: недиференційований, диференційований та концентрований маркетинг.

Поняття позиції та позиціонування туристичного продукту. Основні аспекти, недоліки та етапи позиціонування туристичного продукту. Стратегії позиціонування у туризмі.

Тема 7. Маркетингова товарна політика у туризмі. Поняття, завдання, структура товарної політики. Основні проблеми, що вирішуються у рамках даної теми. Особливості туристичної послуги як товару. Етапи розробки нового туристичного продукту. Життєвий цикл товару. Етапи життєвого циклу товарів. Стратегії маркетингу на різних етапах життєвого циклу товарів. Сутність конкурентоспроможності туристичного продукту, його показники, методика оцінки. Товарний асортимент: поняття, показники, які його характеризують, рішення щодо управління товарним асортиментом. Стратегії товарної політики: диференціації, варіації, елімінації.

Тема 8. Брендинг у туристичній діяльності. Товарні марки. Функції товарної марки. Стратегії встановлення марочних назв. Основні поняття брендингу. Суть бренду на різних логічних рівнях розгляду. Історія розвитку та становлення брендингу. Поняття бренду у системі термінів «торгова марка», «товарний знак». Основні поняття брендингу.

Структура бренду: ідентичність бренду, атрибути бренду. Формування ідентичності бренду: віра, цінності, індивідуальність бренду; фізичні характеристики продукту (дестинації), які роблять його унікальним; вигоди, які отримує споживач; суть бренду – головна обіцянка бренду. Види та характеристики географічних брендів. Цикл створення бренду. Правові основи брендингу.

Сутність бренд-менеджменту. Концепції бренд-менеджменту. Основні вектори, які відображають суть бренд-менеджменту. Десять «заповідей»

(аспектів) успішного бренд-менеджменту. Рішення щодо управління товарними марками (брендом).

Сутність та структура бренду туристичної дестинації. Брендінг як маркетингова стратегія, форма PR-діяльності. Переваги підприємства туристичної індустрії, що використовує бренд: лояльність споживачів, менша вразливість маркетингу з боку конкурентів, додаткові можливості отримання доходу, посилення маркетингових комунікацій.

Етапи формування бренду: маркетингові дослідження, розробка структури бренду, вибір імені, формування образу, візуальне втілення. Структури розвитку брендів: зонтична і комплексна.

Неформалізовані бренди (символічний об'єкт, з яким асоціюється основна мета подорожуючих до дестинації). Формалізовані бренди туристичних дестинацій. Формування бренду дестинації зі складним культурно-історичним та рекреаційно-ресурсним потенціалом.

Проблеми брендінгу туристичних дестинацій. Способи «реанімації» бренду: релонч, ребрендінг, ревіталайзинг (ревіталізація бренду), репозиціонування.

Імідж туристичної дестинації. Фірмовий стиль як візуальне відображення бренду. Елементи фірмового стилю: товарний знак, логотип, слоган, фірмовий блок, фірмові кольори, особливості дизайну, поліграфічні константи.

Види територіального іміджу. Іміджі субдестинацій. Чинники, що впливають на формування іміджу дестинації. Бренд, імідж, репутація: їх взаємозв'язок та вплив на розвиток території.

Формування програми брендінгу туристичних дестинацій: постановка завдань брендінгу дестинації; формування концепції бренду туристичної дестинації (напрямок розвитку дестинації, позиціонування туристичної дестинації, місія бренду, його функціональні, галузеві, соціальні засади); цілі бренду дестинації; створення ідентичності бренду (бренд-буку); розробка комунікаційної політики з просування бренду дестинації (участь у туристичних міжнародних заходах, організація та проведення презентацій дестинації, прийняття вітчизняних та закордонних делегацій й ЗМІ, розробка та впровадження промоційних кампаній, заходи з вирівнювання кривої туристичної сезонності, розробка та виготовлення інформаційної продукції); контроль і моніторинг результатів.

Підходи до оцінювання брендінгу туристичної дестинації. Показники оцінювання брендінгу туристичної дестинації: динаміка туристичних потоків, динаміка проведення культурних заходів, розвиток туристичної інфраструктури, послуг та дозвілля, динаміка відвідувань сайту туристичної дестинації. Шляхи оцінювання ефективності брендінгу туристичної дестинації: аналіз досягнення поставлених цілей, зміна чи доповнення завдань програми.

Поняття національного брендінгу та бренду країни. Підхід до формування бренду С.Анхольта. Брендінг регіону. Брендінг міста. Міжнародні рейтинги державних брендів.

Напрями розвитку національних брендів країн світу. Суб'єкти державної політики брендінгу території в Україні. Стратегія розвитку бренду України. Основні принципи створення бренду України.

Тема 9. Маркетингова цінова політика в туризмі. Поняття ціни та суть цінової політики. Види цін. Чинники, що визначають цінову політику. Етапи процесу ціноутворення: визначення цілей ціноутворення; аналіз попиту; аналіз цін конкурентів; аналіз витрат; вибір методу ціноутворення; розробка цінової стратегії; остаточне встановлення цін. Методи ціноутворення. Цінові стратегії.

Тема 10. Маркетингова політика розподілу в туризмі. Поняття маркетингової політики розподілу, його цілі та завдання: стратегічні та тактичні. Особливості маркетингової політики збуту туристичного продукту. Поняття каналу розподілу, його характеристика: рівень каналу та ширина каналу. Види каналів розподілу. Різновиди прямого каналу збуту.

Типи посередників у туризмі. Характеристика ринкових посередників у сфері туризму: туроператори, туристичні агенти, оптові продавці туристичних послуг, спеціалісти (туристичні брокери), представники готелів, національні, державні та місцеві туристичні представництва, консорціуми, системи бронювання місць.

Вертикальні маркетингові системи у збутовій політиці туристичних підприємств. Туристичні мережі та їх маркетингова збутова політика. Логістика у сфері туризму.

Тема 11. Маркетингова комунікаційна політика в туризмі. Суть та основні складові комплексу маркетингових комунікацій: реклама, стимулювання збуту, персональний продаж, зв'язки з громадськістю. Модель процесу комунікацій.

Етапи розробки ефективної комунікації: цілі та завдання політики комунікацій; чинники вибору засобів комунікацій; розробка стратегій просування; складання та розподіл бюджету просування; оцінювання комплексу просування. Методи розрахунку спільного бюджету на просування продукції.

Характеристики та особливості традиційних засобів просування: реклами, стимулювання збуту, паблік рілейшинз. Сутність та види реклами залежно від цілей, процес планування реклами: визначення цілей реклами; складання бюджету реклами; розробка рекламного звернення; вибір носіїв реклами; складання графіку виходу реклами; оцінювання ефективності реклами. Сутність стимулювання збуту та процес його здійснення: цілі стимулювання; засоби стимулювання; розробка програми стимулювання; здійснення програми стимулювання; оцінка результатів стимулювання збуту.

Сутність зв'язків з громадськістю (PR-діяльності), його цілі, засоби PR-діяльності.

Сучасні засоби просування туристичних продуктів. Використання засобів SMM. Гастрономічний брендинг територій: сутність, механізм побудови та використання. Засоби event-маркетингу (подієвого маркетингу) у просуванні туристичного продукту.

Тема 12. Маркетингове планування в туризмі. Суть та завдання планування маркетингу в туризмі. Принципи планування маркетингу. Види планів: залежно від періоду планування, від масштабів, за об'єктом.

Суть та значення стратегічного планування у системі планування фірми. Переваги стратегічного планування. Етапи стратегічного планування

маркетингу: формулювання місії фірми; визначення цілей та завдань фірми; SWOT-аналіз та аналіз господарського «портфеля» фірми (матриця Бонстонської консультаційної групи, матриця І.Ансоффа – товар-ринок); визначення маркетингових цілей; формування маркетингової стратегії; розробка програми маркетингу. Види маркетингових стратегій: глобальні стратегії; базові стратегії за М.Портером; функціональні стратегії маркетингу (товарні, цінові, розподілу, просування); стратегії росту (інтенсивного, інтеграційного, диверсифікаційного росту).

Призначення плану маркетингу. Зміст основних етапів розробки плану маркетингу. Зведення контрольних показників. Поточна маркетингова ситуація. Небезпеки та можливості. Задачі та проблеми. Стратегія маркетингу. Програма дій. Бюджети. Порядок контролю.

Тема 13. Організація та контроль маркетингової діяльності в туризмі.

Цілі та завдання маркетингових служб підприємства. Організація відділу маркетингу на підприємствах туристичного бізнесу. Основні принципи організації служб маркетингу.

Основні схеми організації відділу маркетингу на підприємстві. Функціональна організація. Організація за географічним принципом. Організація за товарним принципом. Організація за ринковим принципом. Організація за товарно-ринковим принципом.

Призначення та місце контролю у системі управління маркетингом. Види маркетингового контролю.

Мета та схема контролю за виконанням річних планів. Методи контролю: аналіз можливостей збуту, аналіз частки ринку, аналіз співвідношення між витратами на маркетинг та збутом, спостереження за ставленням клієнтів. Мета та етапи контролю прибутковості. Методи контролю прибутковості. Мета та методи стратегічного контролю.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Дудар В. Управління маркетингом : навчальний посібник. Тернопіль : Західноукраїнський національний університет, 2022. 85 с.
2. Інформаційний бізнес та інтернет-маркетинг : навчальний посібник / В. І. Дубницький, С. Б. Колодинський, О. М. Гуцалюк та ін. ; за ред. В. І. Дубницький, С. Б. Колодинський, О. М. Гуцалюк, Т. С. Мішустіна. Київ : Кондор, 2025. 408 с.
3. Ковальчук С. В., Карпенко В. Л., Фесенко Т. С. Маркетингова товарна політика: навчальний посібник. 2-ге вид., стереотип. Львів : Новий Світ-2000, 2024. 174 с.
4. Король О. Д. Основи туристського маркетингу : навчальний посібник. 2-ге вид., перероб. і доп. Чернівці : Чернівецький національний університет, 2021. 144 с.
5. Летуновська Н. Є., Люльов О. В. Маркетинг у туризмі : підручник. Суми : Сумський державний університет, 2020. 270 с.
6. Липчук В. В., Дудяк Р. П., Бугіль С. Я., Янишин Я. С. Маркетинг :

- навчальний посібник / за ред. В. В. Липчука. 2-ге вид., стереотип. Львів : Магнолія 2006, 2023. 456 с.
7. Маркетинг : навчальний посібник / за ред. С. В. Ковальчук, С. В. Ковальчук, В. Л. Карпенко та ін. 2-ге вид., стереотип. Львів : Новий Світ-2000, 2025. 687 с.
 8. Маркетинг в туризмі : курс лекцій / уклад. Г. Щука. Берегове : ЗУІ ім Ф. Ракоці ІІ, 2025. 251 с.
 9. Маркетинг міжнародного туризму : навчальний посібник / Я. С. Ларіна, О. І. Бабічева, Л. В. Забуранна та ін. Одеса : Олді+, 2025. 412 с.
 10. Смирнов І. Г., Любіцева О. О. Маркетинг сталого туризму : навчальний посібник. Київ : Ліра-К, 2021. 256 с.
 11. Стамат В.М. Маркетинг в туризмі : конспект лекцій для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти освітньо-професійної програми «Туризм» спеціальності 242 Туризм денної форми здобуття вищої освіти / уклад. В. М. Стамат. Миколаїв : МНАУ, 2023. 100 с.
 12. Стамат В.М. Маркетинг в туризмі : методичні рекомендації до виконання практичних занять і самостійної роботи для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти освітньо-професійної програми «Туризм» спеціальності 242 Туризм і рекреація денної форми здобуття вищої освіти / уклад. В. М. Стамат. Миколаїв : МНАУ, 2025. 80 с.
 13. Цвілій С. М., Кукліна Т. С., Зайцева В. М. Маркетинг в туризмі : навчальний посібник. Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2022. 260 с.

Програма дисципліни АГРОЕКОТУРИЗМ

Тема 1. Сутність та особливості агротуризму. Поняття агротуризму. Місце агротуризму в системі туристичної діяльності. Основні підходи до визначення агротуризму. Класифікація агротуризму за формами, видами та напрямками діяльності. Значення агротуризму для розвитку сільських територій, аграрного підприємництва та зайнятості населення. Історія становлення агротуризму та сучасні тенденції його розвитку в Україні та світі.

Тема 2. Організація діяльності агротуристичної (зеленої) садиби. Поняття агротуристичної (зеленої) садиби та її роль у розвитку агротуризму. Основні етапи організації діяльності агротуристичної садиби. Планування та зонування території садиби. Вимоги до матеріально-технічного забезпечення, рівня комфорту та безпеки туристів. Особливості надання послуг проживання, харчування та дозвілля в сільській місцевості. Стандарти якості обслуговування та сервісу в агротуристичній садибі. Взаємодія власників садиб із місцевими громадами та туристичними організаціями.

Тема 3. Економіко-правові засади агротуризму. Економічні основи функціонування агротуризму. Правові форми здійснення агротуристичної діяльності. Нормативно-правове регулювання агротуризму в Україні. Особливості державної та регіональної політики у сфері розвитку агротуризму. Оподаткування агротуристичної діяльності та фінансово-економічні умови функціонування агротуристичних (зелених) садиб і фермерських господарств. Ціноутворення на агротуристичні послуги. Інструменти фінансової підтримки, інвестиційні можливості та грантові програми розвитку агротуризму. Економічна ефективність агротуристичної діяльності та оцінювання результатів.

Тема 4. Агроатракції та подієві елементи агротуризму. Поняття та роль агроатракцій у структурі агротуристичного продукту. Основні види агроатракцій: участь у сільськогосподарських роботах, фермерські екскурсії, дегустації локальної та крафтової продукції, майстер-класи з традиційних ремесел, кулінарні та гастрономічні заходи. Подієві елементи агротуризму: фестивалі, ярмарки, обрядові та календарні свята, тематичні заходи в сільській місцевості. Значення агроатракцій і подієвих заходів для підвищення туристичної привабливості територій, формування унікального туристичного досвіду та диверсифікації доходів сільських господарств. Організаційні та безпекові аспекти проведення агротуристичних заходів. Роль місцевих громад у створенні та реалізації подієвих агротуристичних продуктів.

Тема 5. Гастрономічний агротуризм. Поняття гастрономічного агротуризму та його місце в системі агротуристичної діяльності. Гастрономічна спадщина регіонів як туристичний ресурс. Локальні продукти та крафтове виробництво в агротуризмі. Концепція «від лану до столу» (farm-to-table) та її реалізація в агротуристичних садибах і фермерських господарствах. Дегустаційні тури, кулінарні майстер-класи та гастрономічні події як складові туристичного продукту. Роль гастрономічного агротуризму у формуванні бренду території, підвищенні конкурентоспроможності сільських дестинацій та диверсифікації доходів аграрних господарств. Санітарно-гігієнічні вимоги та

безпека харчування в агротуристичній діяльності.

Тема 6. Етнокультурна складова агротуризму. Поняття етнокультурної складової агротуризму та її значення у формуванні туристичного продукту. Народні традиції, звичаї, обряди та фольклор як ресурси агротуристичної діяльності. Роль народних ремесел, традиційних видів господарювання та побутової культури у розвитку агротуризму. Використання елементів матеріальної та нематеріальної культурної спадщини у створенні автентичного туристичного досвіду. Події етнокультурні заходи (фестивалі, свята, ярмарки) як інструмент популяризації сільських територій. Значення етнокультурного компонента агротуризму для збереження національної ідентичності, розвитку місцевих громад та міжкультурної комунікації.

Тема 7. Маркетинг і просування агротуристичних територій. Поняття маркетингу агротуризму та його роль у розвитку агротуристичних територій. Особливості маркетингової діяльності в агротуризмі. Формування туристичного іміджу та бренду сільських територій. Сегментація ринку агротуристичних послуг і визначення цільових аудиторій. Інструменти маркетингових комунікацій у просуванні агротуристичних продуктів: реклама, зв'язки з громадськістю, участь у туристичних виставках і ярмарках, співпраця з туристичними операторами. Використання цифрових каналів просування: вебсайти, соціальні мережі, онлайн-платформи бронювання, контент-маркетинг. Роль місцевих громад і партнерських мереж у просуванні агротуристичних територій.

Тема 8. Концепція та принципи екотуризму. Поняття екотуризму та його місце в системі сучасної туристичної діяльності. Основні підходи до визначення екотуризму. Цілі та завдання екотуризму. Базові принципи екотуризму: сталий розвиток, збереження природних ресурсів, мінімізація негативного впливу на довкілля, екологічна відповідальність туристів і суб'єктів туристичної діяльності, залучення місцевих громад. Міжнародні стандарти та рекомендації у сфері екотуризму. Відмінності між екотуризмом та іншими формами природоорієнтованого туризму. Значення екотуризму для охорони довкілля та соціально-економічного розвитку територій.

Тема 9. Екотуризм у межах природно-заповідного фонду. Поняття природно-заповідного фонду та його структура. Основні категорії об'єктів природно-заповідного фонду України. Роль природно-заповідних територій у розвитку екотуризму. Правові засади організації екотуристичної діяльності в межах природно-заповідного фонду. Особливості планування та проведення екотуристичних заходів у національних природних парках, біосферних і природних заповідниках, заказниках та інших охоронюваних територіях. Вимоги до поведінки туристів і суб'єктів туристичної діяльності на заповідних територіях. Поєднання екотуризму з охороною природи та екологічною освітою.

Тема 10. Екологічна туристична інфраструктура. Поняття та значення екологічної туристичної інфраструктури в системі екотуризму. Основні елементи екологічної інфраструктури: екологічні стежки, оглядові майданчики, інформаційні центри, спостережні вежі, місця відпочинку, екологічно орієнтовані засоби розміщення (екосадиби, екологі, глемпінги). Принципи

проектування та облаштування екологічної туристичної інфраструктури з урахуванням вимог охорони довкілля та ландшафтної цілісності. Використання відновлюваних джерел енергії, екологічних матеріалів і ресурсозберігаючих технологій в екотуризмі. Роль екологічної інфраструктури у формуванні безпечного, комфортного та пізнавального туристичного середовища.

Тема 11. Основні види екотуристичних активностей. Поняття екотуристичних активностей та їх роль у формуванні екотуристичного продукту. Класифікація екотуристичних активностей. Спостереження за дикою природою (бердвотчінг, спостереження за тваринами), екологічний фототуризм і фотополювання. Пішохідні екологічні маршрути та м'який трекінг. Водні екотуристичні активності з мінімальним впливом на довкілля. Освітні та пізнавальні форми екотуризму. Вимоги до безпеки та екологічної відповідальності під час здійснення екотуристичних активностей. Значення екотуристичних активностей для екологічної освіти, формування екологічної культури туристів і сталого розвитку територій.

Тема 12. Екологічна освіта та інтерпретація природної спадщини.

Поняття екологічної освіти в контексті екотуризму. Мета та завдання екологічної освіти туристів. Роль екотуризму у формуванні екологічної свідомості та відповідального ставлення до природи. Інтерпретація природної спадщини як інструмент екологічної освіти: сутність, принципи та методи. Основні форми інтерпретації природної спадщини (екскурсії, екостежки, інформаційні стенди, центри відвідувачів, інтерактивні програми). Участь місцевих громад, екогідів та працівників природоохоронних територій у реалізації освітніх програм. Значення екологічної освіти та інтерпретації природної спадщини для збереження біорізноманіття, сталого використання природних ресурсів і розвитку екотуризму.

Тема 13. Управління екологічними ризиками в екотуризмі. Поняття екологічних ризиків у сфері екотуризму та їх класифікація. Основні джерела екологічних ризиків, пов'язаних із туристичною діяльністю на природоохоронних і рекреаційних територіях. Оцінювання впливу екотуризму на довкілля. Поняття рекреаційного навантаження та допустимих меж використання природних територій. Методи управління екологічними ризиками: планування туристичних потоків, зонування територій, обмеження відвідування, моніторинг стану довкілля. Роль екологічного менеджменту, екологічних стандартів і сертифікації в мінімізації негативного впливу туризму. Участь місцевих громад та органів управління у забезпеченні екологічної безпеки екотуристичної діяльності.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Борисова О. В. Спеціалізований туризм : навч. посібн. Київ : Кондор, 2020. 360 с.
2. Живко З., Боруцька Ю., Рій М. Чинники розвитку сільського зеленого туризму в Україні. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 25. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-25-25>
3. Зелений туризм в Україні: кращі маршрути та ідеї для екотуризму.

- ХерсON. URL: <https://khers-on.com/ua/blog/zeleniy-turizm-v-ukraine>
4. Зелений туризм. Банк даних сільського туризму в Україні. URL: <https://ruraltourism.com.ua/?a=cvitantsiya>
 5. Олійник В., Данілова О. Організація туризму: сільський зелений туризм світовий досвід та перспективи розвитку в Україні. *Економіка та суспільство*. 2025. Вип. 72. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-72-30>
 6. Сільський зелений туризм : конспект лекцій / уклад. М. Г. Баштовий. Ч. 1. Суми : Сумський національний аграрний університет, 2022. 52 с.
 7. Спеціалізований туризм : навч. посіб. / Г. А. Богатирьова, М. Г. Головань, Г. О. Горіна та ін., 2–е вид., переробл. та доповн. Кривий Ріг: ДонНУЕТ, 2022. 270 с.
 8. Тарасова В. В., Нестерчук І. К., Ковалевська І. М., Осіпчук А. С. Географія туризму: екологічний туризм. Київ : Каравела, 2024. 252 с.
 9. Тишук І. В., Ільїна О. В. Сільський зелений туризм : конспект лекцій. Луцьк : Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2024. 94 с.

Програма дисципліни ТУРОПЕРЕЙТИНГ

Тема 1. Теоретичні засади та понятійний апарат туropolерейтингу. Класифікація підприємств туристичної індустрії. Особливості, принципи та функції менеджменту в туристичному бізнесі. Сутність туropolераторської діяльності. Роль та завдання туropolератора на туристичному ринку. Види туropolераторів. Основні функції туropolератора. Особливості діяльності виїзних, в'їзних та місцевих туropolераторів.

Тема 2. Туристичний продукт як предмет діяльності туropolератора. Сутність, особливості та складові туристичного продукту. Види та характеристика найпопулярніших турів. Тур-пакет: поняття та основні характеристики. Складові тур-пакету. Технологія проектування туристичних послуг. Етапи розробки нового туру. Життєвий цикл туристичного продукту. Забезпечення безпеки туристичного обслуговування.

Тема 3. Організація співпраці туropolератора з постачальниками та діловими партнерами. Критерії оцінки та відбору туropolератором ділових партнерів та постачальників. Особливості співпраці туropolератора з транспортними компаніями. Організація співпраці туropolератора з закладами розміщення та харчування туристів. Організація співпраці туropolератора з екскурсійними бюро, музеями та іншими соціально-культурними закладами. Організація співпраці туropolератора зі страховими компаніями. Особливості співпраці туropolератора з приймаючими туристичними компаніями. Організація співпраці туropolератора з туристичними агенціями.

Тема 4. Управління збутовою діяльністю туropolератора. Концепція збутової політики в туризмі. Суть та значення каналів розподілу туристичних продуктів. Система управління збутом туристичних операторів. Роль маркетингових систем у розподілі туристичних продуктів. Формування туристичними підприємствами збутової стратегії.

Тема 5. Організація діяльності з обслуговування туристів. Організація обслуговування туристів у готельних закладах. Організація обслуговування туристів у закладах харчування. Організація транспортного та екскурсійного обслуговування туристів. Організація обслуговування клієнтів туристичними підприємствами.

Тема 6. Фінансові та облікові аспекти туropolерейтингу. Фінансова схема роботи туropolератора. Облікова політика. Облік витрат туropolератора та формування собівартості туристичних послуг. Методи розрахунку ціни туристичної послуги. Кінцева ціна туру: фактори, що на неї впливають. Сезонні коливання цін в туризмі. Формування фонду заробітної плати на підприємстві туropolератора. Податковий облік.

Тема 7. Управління якістю комплексного туристичного обслуговування. Мета, цілі та завдання управління якістю туристичних послуг. Критерії оцінки якості комплексного туристичного продукту. Ліцензування і стандартизація туристичної діяльності. Формування системи управління якістю на туристичному підприємстві.

Тема 8. Управління персоналом на підприємстві туropolератора. Сутність та основні принципи ефективного управління персоналом.

Планування та підбір персоналу. Управління професійним розвитком працівників. Кваліфікаційні вимоги до спеціалістів в сфері туроперейтингу.

Тема 9. Стратегічний менеджмент в туроператорській діяльності. Особливості стратегування на підприємствах туристичної сфери. Система стратегічного менеджменту туристичного підприємства. Стратегічний план туристичного підприємства: характерні ознаки, відмінні особливості. Корпоративна культура: взаємозв'язок її складових та їх вплив на стратегічний розвиток туристичного підприємства. CRM-система як дієвий інструмент стратегічного менеджменту туристичного підприємства.

Тема 10. Інформаційні технології в туроперейтингу. Інформаційно-комунікаційні технології в туристичному бізнесу. Використання програмного забезпечення та можливостей мережі Інтернет з метою планування, розробки, організації та просування турів. Характеристики електронних систем бронювання туристичних послуг. Програмне забезпечення в операційній діяльності туроператора.

Тема 11. Середовище міжнародного туроперейтингу та тенденції його розвитку. Особливості міжнародного туризму. Розвиток міжнародного туризму у світі. Міжнародні туристичні заходи. Міжнародний туризм та Україна.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Балабаниць А. Організація туризму : навчальний посібник. Київ : МДУ, 2024.
2. Ільницька-Гикавчук Г. Я. Організація туризму (Туроперейтинг) : практикум. Львів : Видавець ФОП Марченко Т.В., 2025. 133 с.
3. Організація туризму : навчальний посібник / уклад. О. М. Перепелюк. Умань : Сочінський М.М., 2022. 128 с.
4. Стойка А. В., Горюнова К. А. Туроперейтинг : навчальний посібник. Київ : МДУ, 2024. 182 с.
5. Шука Г. П. Туроперейтинг : навчальний посібник. Берегова : ЗУІ, 2023. 99 с.

Програма дисципліни
МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ЯКОСТІ І БЕЗПЕКИ В ТУРИЗМІ

Тема 1. Якість як об'єкт управління. Розвиток систем управління якістю. Поняття управління якістю продукції, послуг. Механізм, об'єкти та суб'єкти управління якістю послуг. Функції управління якістю продукції, послуг, умови їхньої реалізації. Методи управління якістю. Системний підхід до управління якістю. Стратегічне та тактичне управління якістю на підприємстві. Еволюція систем управління якістю. Концептуальні розробки моделі управління якістю У. Шухарта, її головна ідея та принципи. Роботи Е. Демінга з управління якістю. Роботи Джозефа М. Джурана з управління якістю. Роботи Філіпа Кросбі з управління якістю. Роботи Арманда В. Фейгенбаума з управління якістю. Роботи Каору Ісікави з управління якістю. Роботи Геніті Тагучі з управління якістю. Державне регулювання у сфері якості.

Тема 2. Теоретичні та практичні аспекти якості в туризмі. Багатогранність якості. Переваги забезпечення якості. Особливості та ознаки якості в туризмі. Якість у контексті компонентів, форматів, профілів, аспектів, рівнів. Якість та споживач. Стандартизація та сертифікація в туризмі. Стандарти якості в туризмі. Категоризація.

Тема 3. Менеджмент якості в туризмі. Основні терміни та категорії в управлінні якістю. Сутність та зміст управління якістю на основі процесного підходу. Модель та особливості управління якістю в туристичних дестинаціях. Міжнародний досвід управління якістю послуг (японський, американський та європейський).

Тема 4. Концепція управління якістю в туризмі. Сутність та основні положення концепції TQM. Впровадження концепції TQM в туризмі. Системи та концепції TQM, що базуються на моделях ділової досконалості. Інноваційні підходи до управління знаннями та персоналом на засадах концепції TQM. Реалізація інноваційних концепцій TQM в туризмі.

Тема 5. Методи, технології та інструментарій управління якістю в туризмі. Статистичні методи управління. Методологія «Будинку якості». Методи проектування якості. Оцінювання якості послуг в туризмі. Економіка якості в туризмі.

Тема 6. Системи управління якістю в туризмі. Модель системи управління якістю в туризмі. Дорожня карта робіт з розроблення, впровадження та удосконалення систем управління якістю. Підтвердження відповідності систем управління якістю (сертифікація). Контроль та аудит якості послуг.

Тема 7. Основи безпеки туристичної діяльності. Ризики в туристичній діяльності. Визначення поняття безпеки в туризмі. Складові системи безпеки туристичної сфери. Формальності та рівні безпеки. Класифікація ризиків в туризмі. Визначення та класифікація надзвичайних ситуацій. Критерії оцінки ступеня ризику від провадження господарської діяльності в туристичній сфері.

Тема 8. Організація роботи туристичного підприємства із забезпечення безпеки туриста. Організаційні аспекти забезпечення безпеки туриста під час подорожі. Безпека туристичного походу. Безпека під час екскурсій.

Тема 9. Особливості організації безпеки транспортного забезпечення туристичної подорожі. Основи організації безпеки транспортного забезпечення в туризмі. Вимоги до забезпечення безпеки туриста на повітряному транспорті. Вимоги до забезпечення безпеки туриста на водних видах транспорту. Вимоги до забезпечення безпеки туриста на сухопутних видах транспорту (на автомобільному, залізничному транспорті, у велотуризмі, при використанні індивідуального міського транспорту, автостопу).

Тема 10. Безпека в засобах розміщення. Загальні засади організації забезпечення безпеки в засобах розміщення. Особиста безпека туристів в засобах розміщення. Особливості збереження майна туристів в засобах розміщення. Економічна безпека засобу розміщення.

Тема 11. Забезпечення безпеки туризму за основними видами. Релігійний туризм та паломництво: вимоги до забезпечення безпеки. По дієвий туризм: вимоги до забезпечення безпеки. Лікувально-оздоровчий туризм: вимоги до забезпечення безпеки. Безпека при активних формах туризму.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Богдан Н. М., Писаревський І. М., Погасій С. О. Управління якістю туристських послуг : підручник / за ред. І. М. Писаревського. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2021. 340 с.
2. Вовк М. В., Гримак О. Я. Теоретичні аспекти системи управління якістю туристичних послуг. *Індустрія туризму і гостинності в Центральній та Східній Європі*. 2025. Вип. 12. С. 21-26. URL: <https://doi.org/10.32782/tourismhospcee-12-3>
3. Калашнікова Х. І. Управління якістю : конспект лекцій. Харків : ХНУМГ ім. Бекетова, 2023. 138 с.
4. Практичні рекомендації щодо комплексного управління якістю туристичних дестинацій. Концепції, реалізація та інструменти для організацій, що займаються управлінням дестинаціями. Б/м : Всесвітня туристська організація (UNWTO). 2017. 119 с. URL: https://drive.google.com/file/d/1VtFFB3XEHedM_Wk8gSp_Ge2ghCR9JQ1R/edit
5. Топольник В. Г. Управління якістю продукції та послуг в готельно-ресторанному господарстві : навчальний посібник. Львів : Магнолія 2006, 2025. 328 с.
6. Управління якістю продуктів і послуг в туристичному та готельно-ресторанному бізнесі. Частина II : Система управління якістю в туризмі та ГРБ : конспект лекцій / уклад. Л. С. Стригуль. Харків : НТУ «ХП», 2025. 163 с.

Навчальне видання

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ ЗДОБУВАЧАМИ
ПЕРШОГО (БАКАЛАВРСЬКОГО) РІВНЯ
ДЕННОЇ ФОРМИ ЗДОБУТТЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Укладачі: Олена Шебаніна

Іван Червен

Ірина Банєва

Ілона Піюренко

Галина Гарбар

Альона Ключник

Анастасія Полторак

Світлана Павлюк

Віктор Кушнірук

Тетяна Іваненко

Тетяна Олійник

Ганна Табацкова

Формат 60x84 1/16 Ум. друк. арк Тираж 50 прим.

Надруковано у видавничому відділі

Миколаївського національного аграрного університету

54008, м. Миколаїв, вул. Г. Гонгадзе, 9

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №4490 від 20.02.2013 р.